

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Sociologických studií

Katedra veřejné a sociální politiky

Bakalářská práce

2019

Kristýna Syrovátková

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Sociologických studií

Katedra veřejné a sociální politiky

**Vnímání povinnosti mateřských škol přijímat děti od 2
let věku**

Bakalářská práce

Autor práce: Kristýna Syrovátková

Studijní program: Sociologie

Vedoucí práce: Mgr. Klaudia Teichmanová

Rok obhajoby: 2019

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne

Kristýna Syrovátková

Bibliografický záznam

SYROVÁTKOVÁ, Kristýna. Vnímaní povinnosti mateřských škol přijímat děti od 2 let věku. Praha, 2019. 60 s. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut Sociologických Studií. Katedra Sociologie. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Klaudia Teichmanová.

Rozsah práce: 79 451 znaků

Anotace

Tato bakalářská práce se snaží popsat, jak matky a ředitelky školek vnímají povinnost mateřských škol přijímat děti od dvou let věku, a analyzovat rozdíly v postojích těchto dvou skupin. Práce reaguje na novelu školského zákona z roku 2016, která mateřským školám udělovala povinnost zajistit dvouletým dětem místo v zařízení od roku 2020. Toto opatření mělo rodičům malých dětí usnadnit harmonizaci rodinného a pracovního života. Součástí práce je také vyhodnocení potenciálního využití zmíněného právního nároku dvouletých dětí. Výsledky práce vychází z informací získaných pomocí polostrukturovaných rozhovorů se šesti komunikačními partnerkami.

Annotation

The aim of this bachelor thesis is to describe how mothers and principals of nurseries perceive the mandatory admission of 2-year-old children into nurseries and, to analyse the differences between perceptions of mothers and school principals. This thesis reacts to the Education Act Amendment from 2016, which obliged nurseries to guarantee spots for 2-year-old children from 2020. The amendment supposed to help parents of young children to harmonize work and family life. The thesis includes an appraisal of potential utilization of the mentioned right for 2-year-old children. The results are based on information obtained from semi-structured in-depth interviews with six communication partners.

Klíčová slova

Mateřská škola, dvouleté děti, služby péče o děti, povinné přijímání, matky, ředitelky, novela školského zákona

Keywords

Nursery, 2-year-old children, childcare services, mandatory admission, mothers, school principals, education act amendment

Title

Perception of Mandatory Admission of 2-year-old Children to Nurseries

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Klaudivě Teichmanové za vedení a podnětné připomínky při psaní této práce. Dále děkuji všem komunikačním partnerkám, které byly ochotné věnovat mi svůj čas a podělit se o své zkušenosti. V neposlední řadě děkuji všem blízkým za trpělivost a podporu.

Obsah

Úvod.....	8
1 Cíle a Otázky.....	8
2 Teoretická východiska.....	10
2.1 Podoby familialismu dle Sigrid Leitner.....	10
2.2 Preferenční teorie dle Cathrine Hakim.....	12
2.3 Jak sociální stát pečuje – Monique Kremer.....	13
3 Vývoj kolektivní péče o předškolní děti a politických rodinných opatření na území dnešní ČR.....	15
3.1 Kolektivní zařízení pro předškolní děti před rokem 1948.....	15
3.2 Kolektivní zařízení a politická prorodinná opatření za komunismu.....	16
3.3 Kolektivní zařízení a politická prorodinná opatření po roce 1989.....	17
4 Současná situace v České republice.....	18
4.1 Rodičovský příspěvek.....	18
4.2 Denní zařízení péče o děti mladší tří let.....	19
4.3 Veřejné mínění.....	21
4.4 Novela školského zákona.....	23
5 Data a metody.....	24
5.1 Limity výzkumu.....	26
5.2 Základní informace o komunikačních partnerkách.....	26
5.2.1 Matka 1.....	27
5.2.2 Matka 2.....	27
5.2.3 Matka 3.....	27
5.2.4 Ředitelka 1.....	28
5.2.5 Ředitelka 2.....	28
5.2.6 Ředitelka 3.....	28
6 Analýza.....	28
6.1 Postoje matek.....	28
6.1.1 Nutnost změn v MŠ.....	28
6.1.3 Přínos pro rodiče.....	30
6.1.4 Přínos pro děti.....	32
6.2 Postoje ředitelek.....	34
6.2.1 Rozhodnutí „od stolu“.....	34
6.2.2 Nutnost změn v MŠ.....	34
6.2.3 Personální problémy.....	35
6.2.4 Důvody přijímání dvouletých dětí.....	36
6.2.5 Důvody nepřijímání dvouletých dětí.....	37
6.3 Rozdíly v postojích mezi vedením MŠ a matkami.....	38
6.3.1 Nepřipravenost MŠ.....	38
6.3.2 Přeplněnost škol.....	38
6.3.3. Pomoc rodičům.....	38
6.3.4 Funkce MŠ.....	39
6.3.5 Soucit s učitelkami v MŠ.....	39
6.4 Postoj k cíli a postoj k opatření.....	39
Závěr a diskuze zjištění.....	41
Zdroje.....	44
Teze bakalářské práce.....	50
Seznam příloh.....	57
Přílohy.....	58

Úvod

V době, kdy česká společnost čelí problémům se stárnutím obyvatelstva a poklesem porodnosti¹, je kvalitní rodinná politika velmi důležitá. Harmonizace pracovního a rodinného života je jedním z ústředních témat koncepcí rodinných politik [MPSV, 2017]. Dostupná péče o předškolní děti je jedním z důležitých faktorů, které mohou motivovat mladé páry k založení rodiny. Především ženy, jež o děti zpravidla pečují, by neměly být nuceny volit mezi výchovou dětí a seberealizací v rámci veřejné sféry.

Novela školského zákona, která zahrnovala i zákonnou povinnost mateřských škol přijímat děti, které dovršily věku dvou let, měla být jedním z opatření, která by skloubení ekonomické aktivity rodičů a péče o jejich děti usnadňovala.

1 Cíle a Otázky

Hlavním cílem mé bakalářské práce je zmapovat, jak matky a ředitelky veřejných MŠ vnímají dnes již zrušené obligatorní přijímání dětí od dvou let věku do MŠ. Obecně chci zjistit, jaký postoj zaujímají matky a ředitelky MŠ k otázce garantovaných míst pro dvouleté děti v MŠ a jak své postoje vysvětlují. Konkrétně mne zajímá, jaká je zkušenost s MŠ matek, které se pokusily umístit své dítě do veřejné MŠ, jak matky svá rozhodnutí zdůvodňují a jak řešily případné nepřijetí dítěte do vybrané MŠ.

Postoje matek vůči zákonnému nároku na místo pro dvouleté dítě ve veřejné MŠ mě zajímají z několika důvodů. V době, kdy se toto téma projednávalo a zejména tehdy, když poslanci hlasovali o zrušení povinnosti MŠ přijímat dvouleté děti, byly nejvíce slyšet hlasy politiků, zastupitelů měst a obcí a různých odborníků. Přístupu samotných matek dvouletých dětí k tomuto opatření nebyla, dle mého názoru, věnována dostatečná pozornost. Přitom z tohoto opatření měly profitovat nejen matky, ale i jejich rodiny, potažmo celý stát a společnost. Ovšem bez názoru samotných příjemců opatření není zcela možné zhodnotit jeho smysluplnost a potenciální využití. Současně můj zájem samozřejmě ovlivňuje i skutečnost, že jako žena a potenciální matka budu možná nucena čelit stejným problémům se službami péče o děti jako mé informační partnerky.

---

¹ ČSÚ. Věková struktura obyvatel ČR. [online] [cit. 2019-05-08]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/staticke/animgraf/cz/>

V případě ředitelek MŠ mne zajímá, zda jejich MŠ přijímá dvouleté děti či nikoli a jaký je důvod pro tuto praxi.

Následně bych chtěla porovnat, v jakých oblastech této problematiky existuje rozpor mezi vnímáním matek a ředitelek veřejných MŠ.

Jako jakousi protiváhu k matkám malých dětí jsem zvolila ředitelky MŠ, protože z vlastní zkušenosti vím, že mezi vedením MŠ a rodiči dětí, které školky navštěvují, mohou být silné hodnotové neshody.

Realizací rozhovorů s matkami a ředitelkami se chci pokusit vyhodnotit užitečnost případného realizování zákonné povinnosti MŠ garantovat místa pro dvouleté děti.

Cíle	Otázky
Zmapovat, jak matky vnímají povinnost MŠ zajistit místo dětem od dvou let věku	Jaký postoj matky zaujímají k otázce garantovaných míst pro dvouleté děti v MŠ?
	Jak tyto své postoje matky vysvětlují?
	Jaká je zkušenost s MŠ u matek, jejichž dvouleté dítě navštěvovalo/navštěvuje veřejnou MŠ?
	Jak matky řešily případné nepřijetí dvouletého dítěte do veřejné MŠ?
Zmapovat, jak ředitelky MŠ vnímají povinnost MŠ zajistit místo dětem od dvou let věku	Jaký postoj ředitelky veřejných MŠ zaujímají k otázce garantovaných míst pro dvouleté děti v MŠ?
	Jak ředitelky veřejných MŠ tyto své postoje vysvětlují?
	Jak ředitelky zdůvodňují (ne)přijímání dvouletých dětí v jejich MŠ?
Srovnat vnímání matek a ředitelek veřejných MŠ	Jaké rozpory existují mezi vnímáním této problematiky mezi matkami a ředitelkami veřejných MŠ?
Analyzovat a shrnout rozpory mezi	

matkami a vedením MŠ	
Pokusit se vyhodnotit užitečnost případného realizování zákonné povinnosti MŠ garantovat místo pro dvouleté děti	

2 Teoretická východiska

Jako teoretická východiska pro svou práci jsem zvolila teorii familialismu dle Sigrid Leitner, preferenci teorii Cathrine Hakim a typologii ideální péče vytvořenou Monique Kremer. Vybrala jsem tyto teorie, neboť, dle mého názoru, vysvětlují smysl novely školského zákona.

2.1 Podoby familialismu dle Sigrid Leitner

Sigrid Leitner vychází z Esping-Andersenovy typologie sociálních režimů, nepovažuje ji ovšem za dostatečnou, neboť nezohledňuje genderový aspekt rodinné politiky. Její snahou bylo vytvořit takový teoretický koncept familialismu uvažující i genderovou perspektivu, který umožní popsat jeho reálné formy. Na základě toho, do jaké míry stát podporuje pečovatelskou funkci rodiny a zajišťuje péči o malé děti, seniory nebo handicapované, rozlišuje Leitner 4 ideální typy familialismu [Leitner, 2003: 354].

Prvním typem je familialismus *explicitní*, který přímo zdůrazňuje pečující funkci rodiny. Ze strany státu ani trhu nejsou poskytovány žádné alternativní institucionální služby, rodinná péče je státem podporována zpravidla formou rodičovské dovolené a rodičovského příspěvku [Leitner, 2003: 359-60].

Volitelný familialismus oproti explicitnímu dává pečujícím osobám možnost volby. Matky nejsou nuceny zůstat v domácnosti a starat se o své děti, ale právo na péči jim není upřeno. Díky dostupnosti služeb péče o děti nemusí být odpovědnost za péči přenechána pouze na rodičích. Role rodiny je i zde přímo posilována skrze opatření jako je rodičovský příspěvek. Na rozdíl od explicitního familialismu ale zároveň existuje i státní podpora formální péče o děti. Rodiny mají určitou svobodu rozhodnout se, jak budou o své členy pečovat [Leitner, 2003: 359].

V případě *implicitního* familialismu zpravidla neexistuje podpora formální péče,

ale ani té rodinné. Podobně jako v liberálním režimu se rodiny samy musí postarat o své členy, protože není možné zajistit péči jinak. Implicitní familialismus nepodporuje rodinnou péči přímo, ani nenabízí rodinám žádné alternativní služby, tudíž přenechává péči automaticky na nich [Leitner, 2003: 359].

Čtvrtým typem je *defamilialismus*, který osvobozuje rodinu od zodpovědnosti za péči a významně podporuje nabídku služeb péče o děti. Na rozdíl od volitelného familialismu však rodinnou péči aktivně neprotežuje a nabízí rodičům minimální nebo dokonce žádný nárok na rodičovskou dovolenou a rodičovský příspěvek [Leitner, 2003: 359].

Defamilialismus a volitelný familialismus jsou typy defamilizující politiky péče, protože ulevují rodině od zátěže, kterou péče může představovat, a umožňují tak především ženám participovat na trhu práce. Největší svobodu volby však nabízí model familialismu volitelného. Poskytuje rodinám dostupnou institucionální péči, takže rodiče mohou být ekonomicky aktivní, a zároveň, pokud chtějí zůstat doma a pečovat o dítě, mají nárok na podporu třeba ve formě rodičovského příspěvku [Leitner, 2003: 366].

Aby byla typologie kompletní, Leitner na ni pohlíží optikou genderu a rozlišuje genderovaný a degenderovaný familialismus. V případě modelů volitelného a explicitního familialismu by se mohlo zdát, že se jedná ryze o genderované typy, neboť oba podporují rodiny v jejich pečovatelské funkci a tím reprodukují genderové rozdělení rolí, protože pečujícími osobami jsou převážně ženy. Tyto modely ale mohou být i výrazně negenderované, neboť místo typického rozdělení rolí v rodině mohou vynucovat rovnocenné sdílení péče o děti mezi oběma rodiči [Leitner, 2003: 366-367]. Naopak implicitní familialismus představuje typicky genderovaný model. I přesto, že tento model neposkytuje rodinám žádnou podporu v oblasti péče, musí být o děti, starší a hendikepované postaráno. Tím je břímě péče přenecháno pouze na rodině a pečovatelkami se tak stávají převážně ženy, zpravidla kvůli společensky zakořeněným genderovým stereotypům nebo ekonomické nevýhodnosti, kdy je pro rodiny přínosnější, když je žena pečovatelkou a muž živitelem. Defamilialismus rodiny aktivně nepodporuje, tudíž nezasahuje do genderových rolí v rodině [Leitner, 2003: 366].

Na základě rozboru familialistických politik Leitner rozlišuje tři formy rozdílů mezi muži a ženami. Jedním způsobem je rozlišení na základě biologicky daných charakteristik, které mají ospravedlňovat odlišný přístup k ženám a mužům. Rozdílnost mezi pohlavími je politicky zakotvena a odráží se v jednotlivých opatřeních, například rodičovské dovolené,

kteřá jsou určena pouze ženám a mužům mohou být přiznána pouze za výjimečných okolností [Leitner, 2003: 367], například pokud matka není schopna o děti pečovat nebo pokud se jedná o otce samoživitele. Další forma odlišení je z hlediska genderové dělby práce, jež vychází z představy, že muži se pohybují ve veřejné sféře a za svou práci jsou placeni, kdežto ženy mají na starost péči o rodinu a domácnost a za svou práci nejsou nijak finančně ohodnoceny, ani se na ně nevztahují stejné výhody, které náleží ekonomicky aktivním občanům [Leitner, 2003: 367]. V případě, že žena nepracovala, protože pečovala o děti, může mít například nižší starobní důchod než pracující muž. V ČR mají ovšem ženy výrazně nižší důchod, i když pracují. Druhým problémem je, že mobilita mezi soukromou a veřejnou sférou je velmi omezena a to pro obě pohlaví [Leitner, 2003: 367]. Třetí forma rozlišuje mužskou a ženskou sexualitu. Politiky se nejčastěji orientují na sezdané heterosexuální páry a znevýhodňují jiné formy rodiny [Leitner, 2003: 368]. Například homosexuálové nemohou adoptovat děti v páru, ale pouze jako jednotlivci, tudíž partneři nemají totožná práva vůči dítěti, které společně vychovávají.

Podle Sigrid Leitner lze obecně říci, že politika genderovaného familialismu, která určuje ženám roli pečovatelky, devaluje péči, protože za ni pečujícím osobám nenáleží žádné platové ohodnocení, neumožňuje přechod mezi veřejnou a soukromou sférou a upřednostňuje rodiny tvořené heterosexuálními páry. Degenderovaný familialismus naopak uznává důležitost péče a zajišťuje její finanční ohodnocení, a zároveň nabízí rodinám a jednotlivcům možnost volby, kdo a jak bude pečovat, a nediskriminuje na základě pohlaví ani sexuality [Leitner, 2003: 368].

2.2 Preferenční teorie dle Cathrine Hakim

Cathrine Hakim se podobně jako Sigrid Leitner staví proti typologii sociálního státu Esping-Andersena. Podle Hakim neovlivňují postoje lidí (matek) strukturální faktory, ale spíše jejich osobní preference, které mohou být v opozici s hodnotami a názory společnosti [Hakim, 2003: 54]. Na základě dat z výzkumu ve Velké Británii Hakim rozděluje ženy podle jejich preferencí týkajících se péče o rodinu a práce na tři ideální typy: ženy orientované na práci, ženy orientované na rodinu a ženy adaptivní. Ženy zaměřené na práci se soustředí na kariéru ve veřejné sféře a rodina a péče o děti, pokud je tyto ženy vůbec mají, je spíše až na druhém místě. Hakim upozorňuje, že i navzdory velkému počtu vysokoškolsky vzdělaných a profesionálně vysoce postavených žen, je tato skupina spíše malá a představuje zhruba 20 % žen. Kvůli nízkému zastoupení těchto žen,

které navíc osciluje mezi 10-30 %, zůstává veřejná sféra nadále doménou mužů, protože jen málo žen, byť mají možnost volby, upřednostní svou kariéru před rodinou [Hakim, 2003: 54-55]. Stejně velkou skupinu tvoří ženy, pro které je hlavní soukromá sféra a rodina. Ženy patřící do této skupiny mívají velké rodiny, hodně dětí a do zaměstnání se vrací převážně z existenciálních důvodů [Hakim, 2003: 55]. Majoritu představují ženy adaptivní, jejichž preference nesměřují čistě k rodině nebo profesionální kariéře, ale k harmonické koordinaci těchto dvou sfér.

Hakim dodává, že každá společnost upřednostňuje jednu ze zmíněných skupin a je zaujatá vůči jiné, což se odráží v existujících politických opatřeních a rozhodnutích [Hakim, 2003: 55]. Protežovanou skupinou jsou podle Hakim ve Velké Británii ženy orientované na práci, neboť většina politických opatření podporuje jejich životní preference. Například mateřská dovolená kompenzuje ekonomicky aktivním ženám ušlý příjem ze zaměstnání během péče o dítě. Ženy orientované na rodinu zpravidla nepracují, tudíž jim v současné době není kompenzováno nic [Hakim, 2003: 58]. Podobná situace je i v oblasti služeb péče o děti, kde jsou opět zvýhodněny pracovním zaměřené ženy, které se díky umístění dítěte do kolektivního zařízení nebo do rukou chůvy, mohou vrátit brzy zpět do zaměstnání. Cathrine Hakim tvrdí, že prorodinně orientované ženy z těchto služeb netěží vůbec, poněvadž se o své děti postarají samy. V případě adaptivních žen je výhodnost opatření ovlivněna tím, k jaké z krajních pozic matka tíhne více – zda je její preferencí spíše práce nebo rodina [Hakim, 2003: 60].

Hakim navrhuje, aby politiky přistupovaly k ženám jako k heterogenní skupině a vytvářely nezaujatá, neutrální politická opatření, která nebudou cílit pouze na jeden typ žen, ale budou nabízet výhody všem ženám tak, aby mohly naplňovat svá životní přání a přesvědčení, a zároveň nevytvářely nerovnost a konflikty mezi matkami s různými preferencemi [Hakim, 2003: 58].

2.3 Jak sociální stát pečuje – Monique Kremer

Monique Kremer proti preferenční teorii Hakim namítá, že ženy jsou při rozhodování, zda se vrátí do práce a jak budou pečovat o děti, postaveny před morální dilema a nerozhodují se podle svých preferencí a přání [Kremer, 2007, 19-20]. Matky podle Kremer nezvažují jen výši potenciálního příjmu, cenu služeb péče o dítě nebo daňové úlevy, ale hlavně vhodnost různých typů péče. Kremer pracuje s konceptem ideálu péče, tedy „kulturně utvářenou morální představou, co je dobrá služba péče o dítě“ [Kremer, 2007: 21].

Chceme-li definovat ideály péče, je nutné zahrnout tři hlediska – kde by měla být péče poskytována, kdo by měl o dítě pečovat a jaký je hlavní smysl poskytované péče, čím by měla přispívat k výchově a rozvoji dítěte [Kremer, 2007: 71]. Kremer definuje pět ideálů péče, které podle ní vysvětlují vzorce péče a praktiky politiky lépe než modely Cathrine Hakim. K ideálu plné mateřské péče Kremer přidává další čtyři nové typy. Tyto ideály vychází z empirických výzkumů z několika zemí a jsou tedy vytvořeny na základě reálné praxe v těchto zemích, proto je Kremer považuje za typy reálné, nikoli ideální. Na rozdíl od ideální typů nejsou zobecněním reality, ale deduktivně vytvořenými případy z praxe [Kremer, 2007: 21, 72].

Prvním typem je ryze *mateřská péče*, která byla a, jak ukáží později, mnohdy stále je podporována odborníky, podle nichž je pouto mezi matkou a dítětem jedinečné a nutné pro správný vývoj každého jedince. Matka je dle tohoto ideálu dokonalým, nenahraditelným pečovatelem o své dítě, což znamená, že stejně kvalitní péči není schopen poskytnout ani otec dítěte [Kremer, 2007: 72-73].

Další ideál, kterým je *sdílená péče mezi rodiči*, uznává, že i muži jsou kompetentní a dokáží se o své děti postarat stejně dobře jako jejich matka. Zastánci sdílené péče dle Kremer prezentují tento ideál jako přínosný ve dvou aspektech. Děti přijdou do intenzivnějšího styku s ženským i mužským vzorem a mezi rodiči vznikne rovnost v péčování, starosti o domácnost a profesionálním rozvojem. Péče o dítě, tak přestává být úlohou žen [Kremer, 2007: 73].

Mezigenerační péče představuje naopak silně genderově zatížený ideál založený na logice reciprocity, kdy jedna generace pečuje v různých stádiích života o druhou. Jedná se o genderovaný ideál péče, neboť pečujícími osobami jsou zpravidla ženy – babičky se starají o svá vnoučata a jejich dcery nebo snachy se zas postarají o své matky či tchyně, až budou ve stáří potřebovat pomoc. Podle Kremer je tento ideál legitimizován nejen vzájemnou pomocí napříč generacemi, ale i tím, že babičky jsou zkušené matky a svá vnoučata milují, tudíž jim věnují nejlepší možnou péči [Kremer, 2007: 73-74].

Čtvrtým ideálem je *péče náhradní matky*, kterou představuje chůva nebo paní na hlídání. Charakteristická je podobnost s péčí matky, neboť hlavním úkolem chůvy je dítě pohlídat a suplovat roli matky po dobu její nepřítomnosti. Legitimita péče nespočívá v přidané hodnotě v podobě výchovy či vzdělání, ale v podobnosti s mateřskou péčí a jejím poskytováním v domácnosti pečovatelky, která připomíná domov dítěte [Kremer, 2007: 74-75].

Pátým a posledním ideálem, který se od mateřské péče nejvíce odlišuje a zároveň představuje jejího největšího rivala, je *péče profesionální*. Typicky je tato péče poskytována vzdělanými, kvalifikovanými profesionály v kolektivních zařízeních péče o děti, která mohou být součástí školského systému. Smysl profesionální péče je spatřován v několika funkcích, jejichž důležitost se v různých zemích liší. Význam péče může tkvět v socializaci, přípravě na povinnou školní docházku, osvojení základních návyků nebo ve zlepšení vývoje dětí [Kremer, 2007: 74].

3 Vývoj kolektivní péče o předškolní děti a politických rodinných opatření na území dnešní ČR

Pro lepší uchopení současné diskuze o kolektivních zařízeních služeb péče o předškolní děti považuji za důležité stručně zmapovat aspekty historického vývoje, které mohly mít vliv na dnešní vnímání nejmladších dětí v mateřských školách.

3.1 Kolektivní zařízení pro předškolní děti před rokem 1948

Institucionální kolektivní péče o děti předškolního věku se na území dnešní ČR začala významněji rozvíjet v průběhu 19. století v souvislosti s rozvojem průmyslu, jenž zapříčinil zvýšení zaměstnanosti žen. Aby děti matek pracujících mimo domov nestrádaly tělesně ani duševně, začala být zakládána zařízení péče o děti [Rýdl, Šmelová, 2015: 26]. Takzvané opatrovny a jesle plnily především sociální funkci, neboť zajišťovaly péči o děti ze sociálně slabých rodin, protože jejich rodiče se o ně nemohli patřičně starat [Mišurcová, 1980: 35]. Jesle poskytovaly služby péče o děti prakticky od jejich narození, takže představovaly jakýsi přechod mezi péčí matky a nástupem do mateřské školy [Rýdl, Šmelová, 2015: 29]. Oproti tomu německé kindergartens a české mateřské školy měly primárně výchovný a vzdělávací charakter. První česká mateřská škola byla založena roku 1869. Jednalo se o instituci veřejnou, zřizovanou pražskou obcí a dobročinným spolkem, který dětem zajišťoval stravu a oblečení. Úkolem mateřských školek bylo vštípit dětem ve věku od dvou do pěti let mravní hodnoty, podpořit tělesný rozvoj a připravit je na obecnou školu. Jejich služby byly také určeny mladým dívkám, aby se naučily správně pečovat o své budoucí potomky nebo získaly potřebnou kvalifikaci pro pozici chůvy v bohatých rodinách [Mišurcová, 1980: 42-45].

S příchodem 20. století se i nadále rozšiřovala síť mateřských škol, opatrovny

naopak postupně mizely. Novinku mezi zařízeními představovaly dětské útulky. Fungovaly zejména v období sezónních prací, kdy rodiče trávili celý den mimo domov, a v oblastech, kde chyběly mateřské školy. Opatrovny ani útulky neměly na rozdíl od mateřských škol snahu děti vzdělávat [Mišurcová, 1980: 89]. Jesle byly rozděleny na dva stupně. První stupeň byl vyhrazen dětem od šesti neděl do 18 měsíců, druhý batolatům od 18 měsíců do tří let [Rýdl, Šmelová, 2015: 37]. Pro děti, které dosáhly věku tří let, byly určeny mateřské školy.

3.2 Kolektivní zařízení a politická prorodinná opatření za komunismu

Vzhledem ke zvyšujícímu se počtu žen na trhu práce bylo nutné zajistit péči všem dětem pracujících matek [Mišurcová, 1982: 47]. Dle předpisu č. 95, o základní úpravě jednotného školství z roku 1948 byla všechna předškolní zařízení, včetně mateřských škol, zestátněna. MŠ poskytovaly bezplatnou výchovu a zdravotní péči dětem od tří let do věku, kdy musely nastoupit povinnou školní docházku [Zákon č. 95/1948 Sb.]. V 60. letech se jesle staly součástí vzdělávací soustavy, jejich správa však byla i nadále odpovědností ministerstva zdravotnictví [Zákon č. 186/1960 Sb.]. Tento krok měl zajistit plynulejší návaznost jednotlivých stupňů výchovy dětí [Mišurcová, 1982: 48]. Jesle, určené dětem do věku tří let, a MŠ, pro děti od tří do šesti let, měly společně s rodiči zajistit dětem patřičnou výchovu a připravit je na další vzdělávání na základních školách. V zákoně bylo také jasně zmíněno, že předškolní zařízení „umožňují ženám aktivní účast ve veřejném životě a na společenské práci, a tak přispívají k plnému rozvinutí a uplatnění všech jejich schopností a zájmů.“ [Zákon č. 186/1960 Sb.], což ženám přiznalo i jistý prostor pro seberealizaci.

Důležitou změnou bylo zavedení mateřského příspěvku. Až do 70. let neměly matky, které zůstaly po mateřské dovolené s dítětem doma, nárok na kompenzaci příjmu. Od roku 1970 měla každá žena pečující o dítě do 1 roku věku nárok na mateřský příspěvek, pokud předtím pracovala alespoň 270 dní nebo pečovala o starší dítě. Na osamělé matky, které neměly možnost umístit své dítě do některého zařízení péče o děti, se podmínka odpracovaných 270 dní nevztahovala. Právo na příspěvek měla žena pouze v případě, že neměla žádné další příjmy. O rok později začal tento příspěvek sloužit jako propopulační opatření motivující rodiče, aby měli děti brzy po sobě. Jestliže matka pečovala pouze o jedno dítě, mateřský příspěvek jí byl vyplácen 1 rok, pokud se ovšem starala o více dětí ve věku do skončení povinné školní docházky nebo o dítě do 26 let, které se připravovalo na výkon povolání, a zároveň byla nemocensky pojištěna, mohla

příspěvek pobírat po dobu dvou let, od roku 1988 až tři roky.² Od poloviny 80. let se příspěvek nevztahoval pouze na ženy, byl přiznán i otcům, ale pouze za předpokladu, že matka dítěte či dětí nebyla přítomna nebo schopna o své potomky pečovat [Křížková et al., 2008: 30-31].

3.3 Kolektivní zařízení a politická prorodinná opatření po roce 1989

Na počátku 90. let se společnost přizpůsobovala novým podmínkám a rodinná politika musela ustoupit otázkám sociálním a hospodářským. Nová československá vláda byla určitou kombinací konzervatismu a liberalismu. Kritizovala vměšování se státu do fungování rodiny, pronatalitní populační politiku a vymezovala se proti komunistické politice zaměstnanosti žen a snažila se stáhnout matky s malými dětmi z trhu práce [Kocourková, Rabušic, 2006: 107-108, 112]. Zároveň se snažila přiblížit i konzervativnímu modelu, který měl na českou sociální politiku tradičně vliv už před první světovou válkou [Potůček, 2007: 21, 33] [Večerník, 2005: 865].

Kritika a rušení komunistických opatření nebyly jen ideologickou záležitostí, ale i racionální volbou, jak snížit rostoucí nezaměstnanost [Křížková et al., 2008: 57]. Délka rodičovské dovolené zůstala i nadále stejná, rodiče mohli pobírat rodičovský příspěvek do tří let věku dítě bez ohledu na to, kolik měli dětí a zda byl pečující rodič výdělečně činný. Podmínkou bylo omezení rozsahu práce na maximálně dvě hodiny denně nebo omezení výše příjmu, který po zdanění nesměl přesahovat 1 800 Kč měsíčně. Osamělí rodiče omezení nebyli, museli však zajistit péči o své dítě jinak než umístěním do zařízení denní péče o děti [Zákon č. 382/1990 Sb.] [Kocourková, Rabušic, 2006: 113]. V roce 1995 byla maximální možná doba pobírání rodičovského příspěvku stanovena na čtyři roky [Zákon č. 117/1995 Sb.] [Křížková a kol., 2008: 32].

Koncem 90. let pomalu sílil vliv sociální demokracie, jejíž představitelé se snažili umožnit rodičům malých dětí snáze sladit jejich rodinné a pracovní povinnosti. Omezení při pobírání rodičovského příspěvku se postupně uvolňovala. V roce 1998 mohlo dítě navštěvovat kolektivní zařízení péče o předškolní děti nejvýše tři dny v měsíci, o tři roky později až pět dní [Kocourková, Rabušic, 2006: 117-118] [Křížková et al., 2008: 32]. Výsledkem harmonizačních snah a podpory zaměstnanosti rodičů byla možnost umístit dítě, které dovršilo věku tří let do MŠ na čtyři hodiny denně a zrušení omezení výše příjmu

---

² Zákon č. 107/1971 Sb., o mateřském příspěvku

ze zaměstnání, aniž by rodič přišel o právo na vyplácení rodičovského příspěvku [Kocourková, Rabušic, 2006: 123].

Přestože od roku 2004 měly podmínky pro čerpání rodičovského příspěvku vést ke snadnějšímu sladování zaměstnání a péče o děti, většina matek nemohla využít možnosti nastoupit zpět do práce dřív než dítě dovršilo čtyř let, aniž by přišly o nárok na příspěvek. Důvodem byla, kromě nedostatku flexibilních forem práce, také nedostatečná dostupnost služeb denní péče o děti [Křížková et al., 2008: 32-33]. V 90. letech totiž docházelo k úbytku zařízení denní péče o předškolní děti. Důvodem byl pokles úhrnné plodnosti³ spolu s předáním zařízení denní péče o děti do samosprávy obcí, které neměly dostatečné finanční prostředky na jejich správu [Kocourková, Rabušic, 2006: 110]. Úbytek počtu jeslí byl o poznání prudší než pokles počtu MŠ. V roce 1990 existovalo na území ČR 1 043 jeslí, které poskytovaly péči pro bezmála 40 000 dětí [ÚZIS, 1991: 86], o rok později šlo již jen o 470 jeselských zařízení s místy pro 16 628 dětí [ÚZIS, 1992: 98]. Zatímco MŠ začaly kolem roku 2006 opět pozvolna přibývat [ČSÚ, 2015: 11], jeslí nadále ubývalo a jejich provoz, jakožto zdravotnických zařízení, byl ke konci roku 2013 ukončen [Zákon č. 66/2013 Sb.].

4 Současná situace v České republice

4.1 Rodičovský příspěvek

V současné době může rodič (či jiná osoba) pečující o nejmladší dítě v rodině pobírat rodičovský příspěvek a zároveň pracovat bez jakýchkoli omezení týkajících se příjmu, musí ovšem po dobu své nepřítomnosti zajistit dítěti řádnou péči. Využití formální péče je ovšem omezeno v případě dětí, které nedovršily věku dvou let. Pokud je dítě mladší dvou let, nesmí pobývat v zařízení pro předškolní děti déle než 46 hodin měsíčně. Dítě, které navštěvuje rehabilitační zařízení či speciální třídu MŠ pro děti se zrakovým či sluchovým postižením, může v zařízení strávit maximálně čtyři hodiny denně. Zdravotně postižené děti mohou služeb využívat nejvýše šest hodin denně. Na děti starší dvou let se žádná omezení docházky do předškolních zařízení nevztahují. Celková výše rodičovského příspěvku dosahuje 220 000 Kč, v případě, že se ženě narodí dvě a více dětí najednou, má pečující osoba nárok na čerpání příspěvku až do celkové výše 330 000 Kč, nejdéle do čtyř let věku dítěte [Zákon č. 117/1995 Sb.].

³ ČSÚ. Aktuální populační vývoj v kostce. [online] [cit. 2019-05-08]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/czo/aktualni-populacni-vyvoj-v-kostce>

4.2 Denní zařízení péče o děti mladší tří let

Česká republika patří v současné době mezi země s nejnižší počtem dětí mladších tří let navštěvujících zařízení péče o předškolní děti. Zatímco v zemích OECD je v kolektivních zařízeních zapsána asi třetina dětí mladších tří let, v České republice to samé platí zhruba jen pro každé desáté dítě z této věkové skupiny [OECD, 2017: 27]. Ve školním roce 2017/2018 bylo v mateřských školách bezmála 45 500 dětí mladších tří let.⁴

Jak vyplývá z průzkumů veřejného mínění téměř polovina matek dětí ve věku od dvou do tří let by se ráda vrátila zpět do zaměstnání. Zajistit, aby bylo o dítě po dobu nepřítomnosti rodičů dobře postaráno, může být složité. Matky upřednostňují individuální péči, své děti nejčastěji svěřují do péče prarodičů, případně jiných příbuzných nebo chův [Barvíková, Höhne, Paloncyová, Svobodová, 2018: 41]. Péče chův je spojena s určitou skepsí rodičů, zda je chůva hlídající jejich děti dostatečně kvalifikovaná a seriózní. Hlavním důvodem, proč rodiče tohoto typu péče nevyužívají je však její vysoká cena [Barvíková, Höhne, Paloncyová, Svobodová, 2018: 22]. Prarodiče si sice nárok na honorář za hlídání svých vnoučat nedělají, ale mnohdy se na péči o své vnuky podílet nemohou, zpravidla z důvodu velké vzdálenosti místa bydliště, méně často kvůli zdravotnímu stavu, nebo se podílet nechtějí či jsou například stále ekonomicky aktivní [Sociofactor, 2016: 54].

Alternativou individuální péče jsou zařízení kolektivní péče o děti. V ČR je možné dítě umístit do mateřské školy, dětské skupiny, mikrojeslí, případně jeslí, které již nejsou pod správou ministerstva zdravotnictví, ale fungují jako soukromá nebo obecní zařízení. Veřejné mateřské školy jsou lokálně, ale především finančně nejdostupnější variantou péče o předškolní děti [Sociofactor, 2016: 44-47]. Měsíční školné ve veřejné mateřské škole „nesmí přesáhnout 50 % skutečných průměrných měsíčních neinvestičních nákladů právnické osoby vykonávající činnost mateřské školy, které připadají na předškolní vzdělávání dítěte v mateřské škole, popřípadě dítěte v příslušném druhu provozu mateřské školy, v uplynulém kalendářním roce.“ [Vyhláška č.14/2005 Sb.]. V praxi se výše úplaty pohybuje zhruba v rozmezí 320–1 000 Kč za měsíc.

Mateřské školy zapsané ve školském rejstříku podléhají MŠMT a České školní inspekci, která dbá na jejich provoz a výsledky vzdělávání. Kontrolní orgán může být

---

⁴ ČSÚ. Školy a školská zařízení. [online] [cit. 2019-05-08]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/skoly-a-skolska-zarizeni-skolni-rok-201718> Statistiky jsou k dispozici pouze pro děti mladší tří let, nikoli pro jednotlivé věkové skupiny

dalším důvodem, proč jsou mateřské školy nejpoblárnějším zařízením [Kropáčková, Splavcová, 2017: 13].

Soukromé mateřské školky by jistě měly oproti veřejným školám výhodu v individuálním přístupu pedagogů k dětem, neboť jich na jednoho učitele připadá méně než ve veřejných mateřských školách⁵. Hlavní překážkou pro využívání této služby může být vysoká cena úplaty, kvůli níž mohou být soukromé školky finančně náročné [Sociofactor, 2016: 44]. Školné dosahuje výše zhruba mezi 4 000–17 000 Kč měsíčně v závislosti na typu docházky, případně lokalitě školky. Pokud jde o soukromou mateřskou školu se zaměřením, např. na výuku v angličtině nebo intenzivní rozvoj uměleckých či sportovních dovedností, může výše úplaty přesahovat částku 20 000 Kč za měsíc.

Situace je podobná i v případě dětských skupin, které jsou v gesci MPSV. Dětské skupiny vznikají jako alternativa mateřských škol, které nebyly schopné zajistit dostatečné kapacity pro všechny přihlášené děti [Kropáčková, Splavcová, 2017: 14]. Děti mohou do dětské skupiny docházet už od jednoho roku věku a díky většímu počtu pečujících osob se ke každému dítěti přistupuje individuálněji než ve veřejných MŠ. Jedna skupina je určena maximálně pro 24 dětí, přičemž jedno místo je možné sdílet mezi více dětmi, které nejsou v zařízení celodenně. Co se mají děti v dětské skupině naučit neupravuje zákon, takže záleží ryze na rozhodnutí poskytovatele služby, jaký bude plán výchovy.⁶ Stejně jako v případě soukromých MŠ je úplata za tuto službu pro rodiče spíše vysoká [Barvíková, Hühne, Palonciová, Svobodová, 2018: 14]. Umístění dítěte do dětské skupiny stojí měsíčně zhruba 2 000–14 000 Kč, což je obvykle přesto nižší cena než u soukromých školek.

Pro nejmladší děti jsou určeny mikrojesle, které zajišťují péči o děti již od šesti měsíců. Přístup je v těchto zařízeních nejosobnější, neboť je o děti pečováno v maximálně čtyřčlenných skupinách.⁷ Díky spolufinancování operačním programem EU Zaměstnanost jsou „pro rodiče, kteří potřebují zajistit péči o své dítě“⁸ zdarma. Problémem mikrojeslí je, že jde o pilotní projekt MPSV a jeho budoucí financování není jasné. Výsledky výzkumu Mikrojesle navíc ukázaly, že matky zatím v tuto novou službu péče nemají důvěru. Děti mladší tří let raději svěří do rukou prarodičům, starší děti do mikrojeslí umístí, ale spíše

⁵ ČSÚ. Školy a školská zařízení – školní rok 2017/2018. [online] [cit. 2019-05-08]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/skoly-a-skolska-zarizeni-skolni-rok-201718>

⁶ Projekt Podpora implementace dětských skupin. [online] [cit. 2019-05-08]. Dostupné z: : <http://www.dsmpsv.cz>

⁷ Projekt Mikrojesle. [online] [cit. 2019-05-08]. Dostupné z: <https://mikrojesle.mpsv.cz>

⁸ Tamtéž

proto, že v jiných typech zařízení není místo, než proto, že by mikrojesle byly jejich první volbou [Barvíková, Höhne, Paloncyová, Svobodová, 2018: 45].

4.3 Veřejné mínění

Průzkumy veřejného mínění ukazují, že věk mezi druhým a třetím rokem dítěte představuje jakýsi zlom, kdy jsou představy a názory matek na využívání institucionální péče o předškolní děti nejvíce různorodé. Výsledky šetření Péče 2013 ukázaly, že většina matek (77 %) by ráda zůstala doma a pečovala o své dítě alespoň do jeho druhých narozenin. Se zvyšujícím se věkem dítěte však narůstá touha matek vrátit se na trh práce. Patrné to začíná být právě u matek dvou až tříletých dětí, které by chtěly zůstat doma a nepracovat již jen v polovině případů. Čtvrtina žen s takto starými dětmi by chtěla pracovat pouze příležitostně a pětina na částečný úvazek [Paloncyová a kol., 2014: 62]. S rostoucí touhou matek vrátit se zpět do zaměstnání samozřejmě roste poptávka po službách nerodinné péče o děti. Neúspěch při snaze umístit dítě do mateřské školy či nalezení jiné vhodné péče o dítě je třetí nejčastěji uváděný důvod matek, které zůstávají s dítětem doma déle než tři roky [Paloncyová a kol., 2014: 73]. Umístění dvouletého dítěte do zařízení kolektivní péče o děti je problematické, jednak kvůli nedostatečným kapacitám mateřských škol, které se nestihly včas připravit na populačně silné ročníky dětí, a zároveň kvůli finanční nedostupnosti jiných forem služeb péče o děti. Veřejné mateřské školy však nejsou první volbou rodičů jen díky své cenové dostupnosti, důvodem je také odborně vymezený vzdělávací program [Paloncyová a kol., 2014: 103].

Také na datech z výzkumu Mikrojesle z roku 2018 je opět patrná názorová variabilita týkající se dětí mezi druhým a třetím rokem věku a přechodu z rodinné na nerodinnou péči o dítě, které dosáhlo třetího roku života. Více než polovina matek (58 %) považuje jako nejlepší způsob péče o dvou až tříleté dítě stále péči rodičů, nicméně zhruba 9 % považuje za ideál jinou individuální péči, např. prarodičů, a 8 % dotázaných by ideálně umístilo svého potomka do mateřské školy. Zajímavé je, že v případě dětí, které již dovršily věk tři let, je ideálem většiny matek mateřská škola a to v 67 % případů [Barvíková, Höhne, Paloncyová, Svobodová, 2018: 40].

Ve věkové skupině dva až tři roky se ideální představa matek a skutečný stav nejvíce rozcházejí. S takto starými dětmi rodiče nejčastěji zůstávají doma i přesto, že by je chtěli umístit do některého ze zařízení kolektivní péče o předškolní děti. Zhruba třetina

žen by ráda nechala své dítě v MŠ či jiném kolektivním zařízení pravidelně a to nejčastěji na několik hodin jen některé dny v týdnu nebo 1-3x týdně na celý den. Každá pátá respondentka by využila služby kolektivní péče o děti pouze příležitostně [Barvíková, Höhne, Paloncyová, Svobodová, 2018: 42].

Stejný trend můžeme pozorovat i u otázky týkající se rozsahu práce matek malých dětí. Mírná většina žen (52 %) by se mezi druhým a třetím rokem dítěte vrátila zpět do zaměstnání a pracovala zpravidla příležitostně (29 %) nebo na částečný úvazek (18 %). Téměř polovina žen by ještě zůstala s dítětem doma [Barvíková, Höhne, Paloncyová, Svobodová, 2018: 43].

V rámci šetření Péče 2013 odpovídaly matky také na otázku, od jakého věku by měly stát či obec zákonem garantovat dětem místa v zařízeních denní péče. Většina matek uvedla, že tuto povinnost by stát měl mít od tří let věku dítěte, zhruba každá desátá matka si myslela, že garantované místo by měly mít už děti dvouleté [Paloncyová a kol., 2014: 96].

Také ve výzkumu veřejného mínění společnosti Sociofactor pro MPSV se objevily otázky zjišťující míru potenciálního využití opatření na podporu rodin, mezi nimiž byla i položka týkající se přednostního umístění dvouletých dětí do předškolního zařízení. Zhruba 35 % dotázaných rodin by takové možnosti využilo, při zohlednění pouze těch rodin, které v době šetření měly děti mladší tří let, došlo k nárůstu odpovědi „využili bychom“ o 9 procentních bodů na 44,3 % [Sociofactor, 2016: 93].

Centrum pro výzkum veřejného mínění provedlo v září roku 2017 šetření, jehož cílem bylo zjistit postoje obyvatel ČR k novele zákona o českém školství, jejíž součástí byla i povinnost mateřských škol zajistit místo pro děti od věku dvou let. Z šetření vyplývá, že 66 % dotázaných rozhodně nebo spíše souhlasí s tím, že každé dítě starší dvou let by mělo mít v mateřské škole jisté místo [Tuček, 2017: 1]. Výsledky šetření provedeného o rok později, tedy v září 2018, ukazují, že míra souhlasu s garantovaným místem v mateřské škole klesla, a to z 66 % na 61 %. Ve srovnání s rokem 2016 se jedná o pokles o 11 procentních bodů [Tuček, 2018: 3].

4.4 Novela školského zákona

Na podzim roku 2015 předložila vláda poslanecké sněmovně návrh zákona, který novelizoval zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání, tedy školský zákon. Součástí této novely navržené tehdejší ministryní školství Kateřinou Valachovou byla mimo jiné také postupná garance místa v mateřské škole v místě bydliště všem dětem, které dovršily věku alespoň dvou let. Pro dvouleté děti měl tento nárok platit od roku 2020. Tato změna ve školském zákoně měla rodičům pomoci skloubit jejich pracovní povinnosti a péči o rodinu a umožnit jim tak například dřívější návrat na trh práce [Sněmovní tisk 611, 2015].⁹

V dubnu roku 2016 byl návrh schválen Poslaneckou sněmovnou i Senátem a následně předložen prezidentu Zemanovi, který jej ovšem začátkem měsíce května vetoval s tím, že takové opatření by pro mateřské školy znamenalo velkou finanční zátěž, neboť by se musely připravit na zvýšení počtu dětí v zařízeních denní péče o předškolní děti. K jak velkému navýšení počtu dětí by reálně došlo, nebylo podle prezidenta ve čtyřletém časovém předstihu možné určit. Prezident Zeman také vyjádřil pochybnost o fyzické a mentální vyspělosti dětí, které ve věku dvou let nelze paušálně vnímat jako způsobilé pro pobyt v mateřské škole¹⁰ [Sněmovní tisk 611/8, 2016].

Navzdory doporučení prezidenta republiky vrácený zákon neschválit a znovu zvážit realizovatelnost navržených opatření, poslanci prezidentské veto přehlasovali¹¹ a změna byla publikována jako zákon č. 178/2016 Sb. [Sněmovní tisk 611, 2015].

Uzákonění povinnosti veřejných mateřských škol přednostně přijímat již dvouleté děti vyvolalo rozporuplné reakce odborníků i laiků. Nesouhlas veřejnosti vedl v roce 2017 k sepsání petice proti obligatornímu přijímání dvouletých dětí do MŠ, kterou podepsalo téměř 14 500 lidí. Autoři petice, pedagogové Jiří Halda a Marek Herman, označili zákon za rozhodnutí „v naprostém rozporu s dostupným vědeckým poznáním i zdravým selským rozumem“.¹² Své stanovisko, že dvouleté děti do školky nepatří, zdůvodnili tím, že dlouhodobá nepřítomnost matky je pro takto malé děti škodlivá a může fatálně narušit

⁹ Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. Pozměňovací návrh Vlasty Bohdalové č. 3690. [online] [cit. 2019-05-08]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/ppn.sqw?o=7&id=5447>

¹⁰ Pražský hrad. Vyjádření prezidenta republiky k novele školského zákona. [online] [cit. 2019-05-08]. Dostupné z: : <https://www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/aktualni-tiskove-zpravy/dopis-prezidenta-republiky-predsedovi-poslanecke-snemovny-ve-veci-veta-novely-skolskeho-zakona-12652>

¹¹ MŠMT. [online] [cit. 2019-05-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/poslanci-prehlasovali-prezidenta-podporili-novelu-skolskeho>

¹² e-petice. Dvouleté děti do školky nepatří. [online] [cit. 2019-05-08]. Dostupné z: <https://e-petice.cz/petitions/pani-ministryne-dvoulete-deti-do-skolky-nepatri-.html>

jejich přirozený vývoj. Ředitelé mateřských škol by podle nich měli mít možnost posoudit každé dítě individuálně a svobodně rozhodnout, zda jej přijmou či nikoli.¹³

Začátkem roku 2018 předložila skupina poslanců v čele s Václavem Klausem ml. poslanecké sněmovně návrh zákona, který opět měnil znění školského zákona a rušil právní nárok dvouletých dětí na umístění do mateřské školy. Předkladatelé napříč politickými stranami argumentovali tím, že úkolem mateřských škol je primárně poskytnutí kvalitního předškolního vzdělání, nikoli hlídání dětí, které nejsou, s ohledem na svůj věk, schopné se vzdělávat. Personální a finanční požadavky by kvůli dvouletým dětem mohly významně narůst, což by znamenalo zátěž pro učitele i zřizovatele MŠ. [Sněmovní tisk 61, 2018] Novela byla schválena oběma komorami Parlamentu i prezidentem a vyhlášena jako zákon č. 167/2018 Sb. [Sněmovní tisk 61, 2018].

V současné době je předškolní vzdělání v MŠ určeno primárně dětem ve věku od tří do šesti let. Školky mohou navštěvovat i dvouleté děti, MŠ je ovšem nemají povinnost přijmout a záleží tedy na rozhodnutí ředitele daného zařízení, zda dítě přijme či nikoli [Školský zákon].

5 Data a metody

K dosažení cílů své bakalářské práce jsem se rozhodla využít vlastního kvalitativního výzkumu provedeného metodou polostrukturovaných rozhovorů. Kvalitativní výzkum jsem zvolila proto, že chci lépe porozumět postojům matek a ředitelek veřejných mateřských škol k dané problematice, což by v případě kvantitativního šetření nebylo možné [Šváříček, Šedřová a kol., 2007: 13]. Metodu polostrukturovaného rozhovoru považuji za nejvhodnější k získání informací potřebných k zodpovězení mých výzkumných otázek. Struktura nebo také návod by měly zajistit, že bude během rozhovoru pokryto vše, co je pro bakalářskou práci stěžejní. Rozhovor pomocí návodu umožňuje libovolně vybírat pořadí otázek tak, aby rozhovor proběhl co nejplynuleji, a formulovat otázky na základě vzniklé situace mezi výzkumníci a informační partnerkou. Díky struktuře je navíc možné jednotlivé rozhovory snáze porovnat mezi sebou [Hendl, 2016: 178].

Jelikož jde o kvalitativní výzkum vycházející jen z několika hloubkových rozhovorů, uvědomuji si, že výsledky nejsou zobecnitelné a vypovídají tedy pouze o individuálních zkušenostech, jak je popisují informátorky [Reichel, 2009: 83]. Vzhledem

---

¹³ e-petice. Dvouleté děti do školky nepatří. [online] [cit. 2019-05-08]. Dostupné z: <https://e-petice.cz/petitions/pani-ministryne-dvoulete-deti-do-skolky-nepatri.html>

k tomu, že nejde o reprezentativitu vzorku, pokusila jsem se v případě matek vybrat rozmanité spektrum komunikačních partnerek, což ovšem bylo omezeno jejich ochotou poskytnout rozhovor.

Komunikační partnerky jsem vybírala na základě jednoduchých kritérií. Rozhodla jsem se provádět rozhovory pouze s matkami, nikoli rodiči obecně, protože jsou to zpravidla právě ženy, které pečují o děti. [Kuchařová a kol., 2017: 87] Pro představu v roce 2017 bylo na rodičovské dovolené jen 5 121 mužů, což je 1,84 % z celkového počtu osob na rodičovské dovolené [ČSÚ, 2018].

Hledala jsem 3–4 informantky, které jsou z Prahy nebo Brna a mají děti ve věku dvou až šesti let, nejlépe však dvouleté. Prahu a Brno jsem zvolila proto, že jako největší města v ČR mají i nejširší nabídku zařízení péče o předškolní děti, což pravděpodobně představuje i větší možnost volby pro rodiče, kam své dítě umístí. Hlavní město Praha mělo ve školním roce 2017/2018 314 veřejných mateřských škol¹⁴, 101 soukromých MŠ¹⁵, 8 mikrojeslí¹⁶ a 171 dětských skupin¹⁷. V Brně bylo ve stejném roce k dispozici 146 veřejných MŠ¹⁸, 24 soukromých MŠ¹⁹, 5 mikrojeslí, což je přesně polovina celkového počtu mikrojeslí v Jihomoravském kraji²⁰, a 96 dětských skupin, přičemž na celý kraj připadá skupin 147²¹.

Jelikož jsou ve vedení mateřských škol obvykle ženy, byly druhou skupinou informantek pouze ředitelky, nikoli ředitelé. Ředitelky mateřských škol jsem vybírala tak, abych získala informace od dvou ředitelek veřejných MŠ, do kterých dvouleté děti nepřijímají, a dvou ředitelek veřejných MŠ, do kterých dvouleté děti přijímají.

---

¹⁴ MŠMT.Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele. [online] [cit. 2019-05-08]. Dostupné z: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>, Rejstřík škol a školských zařízení. [online] [cit. 2019-05-08]. Dostupné z: <https://rejstrik.msm.cz/rejskol/default.aspx>

¹⁵ Pouze ty soukromé MŠ, které jsou zapsány ve rejstříku škol a školských zařízení

¹⁶ Mikrojesle. Zřizovatelé mikrojeslí. [online] [cit. 2019-05-08]. Dostupné z: <https://mikrojesle.mpsv.cz/index.php/zrizovatele-mikrojesli2/>

¹⁷ Evidence dětských skupin. [online] [cit. 2019-05-08]. Dostupné z: <http://evidence.mpsv.cz/eEDS/index.php>

¹⁸ Oficiální webové stránky města Brna. [online] [cit. 2019-05-08]. Dostupné z: <https://www.brno.cz/sprava-mesta/magistrat-mesta-brna/usek-1-namestka-primatorky/odbor-skolstvi-mladeze-a-telovychovy/katalog-materskych-skol-zakladnich-skol-a-skolnich-jidelen-jejich-zamereni/>

¹⁹ Rejstřík škol a školských zařízení. [online] [cit. 2019-05-08]. Dostupné z: <https://rejstrik.msm.cz/rejskol/default.aspx>

²⁰ Projekt mikrojesle. [online] [cit. 2019-05-08]. Dostupné z: <https://mikrojesle.mpsv.cz/index.php/zrizovatele-mikrojesli2/>

²¹ Evidence dětských skupin. [online] [cit. 2019-05-08]. Dostupné z: <http://evidence.mpsv.cz/eEDS/index.php>

Po realizaci jednotlivých rozhovorů jsem nahrávky přepsala, několikrát přečetla a použila metodu otevřeného kódování. Při čtení prepisů jsem určité jednotky textu komentovala a na základě komentářů přidělila relevantním informacím kód [Šváříček, Šed'ová a kol. 2009: 211-212]. Podle principu tematického kódování jsem pak z jednotlivých kódů v jednotlivých rozhovorech vytvářela kategorie a následně porovnávala kategorie u jednotlivých případů [Šváříček, Šed'ová a kol., 2009: 229-230].

5.1 Limity výzkumu

Již při určování kritérií pro výběr informantek jsem si byla vědoma toho, že se pravděpodobně setkám s určitými omezeními. V případě matek jsem předpokládala, že realizace výzkumu bude záviset z velké míry na ochotě potenciálních komunikačních partnerek poskytnou informace ze svého soukromí a obětovat svůj čas. Zajímavým zjištěním pro mne bylo, že mnoho matek bylo ochotno se o svou osobní zkušenost s veřejnými MŠ podělit, nicméně většině z nich nevyhovoval výzkum formou hloubkového rozhovoru, naopak se dožadovaly zaslání dotazníku. Pokud bych se ke zpracování svého tématu rozhodla využít kvantitativního výzkumu, bylo by o poznání jednodušší získat respondentky, dotazníkové šetření by ovšem neumožnilo hlouběji pochopit postoje a zájmy matek.

Limitem rozhovorů s ředitelkami veřejných mateřských škol byl fakt, že ředitelky MŠ, které nepřijímají dvouleté děti neměly zájem sdílet svůj postoj a účast na výzkumu odmítaly. Celkově jsem se pokusila oslovit 24 ředitelek, přičemž od 14 z nich nikdy nepřišla odpověď, pět souhlasilo s poskytnutím rozhovoru a pět rozhovor odmítlo poskytnout s tím, že dvouleté děti nepřijímají. Mé výsledky tedy ukazují jen jednu stranu mince a nereflktují vnímání ředitelek, v jejichž školách nejsou děti mladší tří let.

Podobně zkreslené mohou být i výpovědi matek, neboť se jedná o informantky, které se chtěly podělit o svůj pohled na povinnost mateřských škol přijímat dvouleté děti a o debatu týkající se přítomnosti dětí mladších tří let v mateřských školách se zajímají a sledují ji.

5.2 Základní informace o komunikačních partnerkách

Všechny matky, které mi poskytly rozhovor, mají děti mladší tří let a zároveň pracují. Jak jsem již zmínila, jedním z limitů mého výzkumu byla ochota a zájem matek o poskytnutí

rozhovoru. Dovolím si tvrdit, že pracující matky mohou mít o opatření, která jim umožní snadněji zajistit vhodnou péči o děti a tím pádem lépe skloubit rodinný a pracovní život, o něco větší zájem než matky nezaměstnané, neboť kvůli zaměstnání potřebují zajistit péči o své děti.

5.2.1 Matka 1

Informantka spolu s manželem vychovává 2 děti. Zaměstnání obou rodičů umožňuje poměrně snadné rozdělení péče mezi oba rodiče, manželé tedy sdílí péči o své děti.

Dcera, které je dva a půl roku, navštěvuje jen několik dnů v týdnu dětskou skupinu, do veřejné mateřské školky nebyla přijata z důvodu nízkého věku. O třináctiměsíčního syna pečuje matka, otec nebo babičky. Matka vnímala povinnost veřejných MŠ přijímat dvouleté děti pozitivně.

5.2.2 Matka 2

Druhá komunikační partnerka je také vdaná. S manželem má dvě děti – dvouletého a čtyřletého syna. Matka chodí na plný úvazek do práce, v domácnosti v současné době zůstává manžel informantky a pečuje o děti. Oba synové byli přijati do veřejné mateřské školy. Určitý podíl na tom ovšem má specializace školky na péči o nejmenší a fakt, že byla otevřena teprve před několika lety. Prarodiče se na péči o vnuky podílejí minimálně, protože jsou stále ekonomicky aktivní. Pokud by děti nebyly přijaty do veřejné MŠ, volila by matka péči chůvy pro oba syny. S obligatorním přijímáním dvouletých dětí do veřejných MŠ nesouhlasí.

5.2.3 Matka 3

Tato matka žije s manželem a jejich třemi dětmi. Nejstaršímu synovi je pět let, druhému tři a půl roku a nejmladší dceři devět měsíců. Matka pracuje z domova a je hlavní pečovatelkou dětí, otec je hlavním živitelem rodiny, protože ji zabezpečí lépe než informantka, a jeho zaměstnání je navíc vázáno na pracoviště. Oba synové navštěvovali od jednoho roku soukromé jesle. Předtím než mladší syn dosáhl věku tří let, chodili oba chlapci do soukromé mateřské školy, protože mladšího syna do veřejné MŠ nepřijali a starší syn byl na jesle příliš velký a matka chtěla, aby byli v kolektivu společně. Když mladší syn dovršil tři let, začali spolu s bratrem chodit do veřejné MŠ. Pomoc babiček není dostupná z důvodu špatného zdravotního stavu jedné babičky a pracovnímu vytížení té

druhé. Možnost pomoci ze strany dědečků informantka nezmínila. Nesouhlasí s tím, že by veřejné MŠ měly mít povinnost zajistit místo všem dětem, které dovršily věku dvou let.

5.2.4 Ředitelka 1

Ředitelka vede čtyři mateřské školy a přijímá dvouleté děti v případě, že je ve škole volná kapacita. I přesto, že nemá s přijímáním dvouletých dětí problém, byla proti zákonné povinnosti MŠ takto staré děti přijímat.

5.2.5 Ředitelka 2

Druhá informantka ze strany vedení MŠ je ředitelkou MŠ, která musí přijímat dvouleté děti do naplnění kapacity třídy. Mateřská škola, kterou vede, byla zařazena do jednoho z projektů EU. Finance, které škola získala byly určeny na výstavbu nové třídy pro děti ve věku od dvou do tří let. Je zásadně proti nároku dvouletých dětí na místo ve veřejných MŠ.

5.2.6 Ředitelka 3

Tato ředitelka do MŠ přijímá dvouleté děti ze spádové oblasti školky, pokud je v zařízení volné místo. Není proti přítomnosti dvouletých dětí v MŠ, nicméně nesouhlasí s tím, aby MŠ měly povinnost těmto dětem garantovat místo.

6 Analýza

6.1 Postoje matek

6.1.1 Nutnost změn v MŠ

Matky se shodly, že za současných podmínek, které ve veřejných mateřských školách existují, není možné přijímat děti mladší tří let. Problém informantky vidí především v přeplněnosti MŠ. V jedné třídě je příliš mnoho dětí, což může být pro ty nejmladší náročné. Nejde o to, že by dítě nebylo schopné v kolektivu fungovat a vzdělávat se, ale o to, že především v adaptačním období, kdy jsou děti v MŠ nováčky, může být pobyt ve velkém kolektivu pro děti šokující, dítěti déle trvá, než se zorientuje v prostoru a mezi jednotlivými dětmi.

„Na můj vkus je tam moc dětí pohromadě. Jak jsem říkala, u nás je volná kapacita, takže těch dětí na třídu, samozřejmě se vždycky stane, že někdo chybí kvůli nemoci, ale myslím si, že ty kolektivy by mohly být trošku menší, protože je v té třídě šrumeček. Nemyslím si, že by to bylo vyloženě negativní, ale kdyby těch školek bylo víc a děti by mohly být po trošku menších skupinách, třeba po těch 20, že by to pomohlo.“

„...je tam hodně dětí a je to cizí prostředí a je tam cizí paní, ale i tím, jak tam ten program vypadá, to může být docela náročné. A myslím si, že to může být náročné třeba i do té míry, že ty rodiče to vzdají a dítě prostě stáhnou ze školky. Co mám kamarádky maminky od dětí, tak někdy se třeba stane, že prošvihnou ten moment, kdy by se hodilo do školky nastoupit, ono si moc zvykne, že je s tou mámou, vytvoří si nějaký svůj způsob komunikace a z logiky věci, když je tam těch dětí 20, tak na ně prostě není tolik času, a když se po nich chce, aby všichni dělali ve stejnou chvíli to samé a on to zrovna neumí nebo to z nějakého důvodu bojkotuje, tak si jako umím představit, že to je problém. Ale to si nemyslím, že to dělá špatně, jenom prostě každé dítě na to není.“

U této ukázky je také zajímavé, že informantka považuje pozdní nástup do kolektivu za potenciálně rizikový, což potvrzuje i další z matek: „Já si myslím, že naše pediatrička je spíš příkloněna k tomu dávat dítě do kolektivu, ale...takhle, spíš ho tam nedávat až moc pozdě.“ Pro dítě, které nastoupí do kolektivu dětí příliš pozdě, může náhlé odloučení od matky představovat problém. Dítě si může hůře zvykat na fungování kolektivu a socializace může být složitější než v raném věku. Otázkou ovšem zůstává, co je příliš pozdní umístění do kolektivu a co je naopak příliš brzy.

Je nutné zohlednit i soucit, který matky projevovaly směrem k učitelkám v MŠ. Matky uznávají, že je náročné starat se vlastně o jakýkoli počet dětí, pro učitelky je pak práce psychicky i fyzicky náročná, neboť rozsah činností, které musí pokrýt, je obrovský – od péče po vzdělání.

„Podle mě je v té státní školce základní problém ten počet. Někdy mám co dělat, když jsou dva, a když si představím, že jich tam mám 20, tak se jdu rovnou někam oběsit, ať si to hlídá někdo jiný. (smích) Takže určitě buď model, že je jich tam stejný počet a víc dospělých anebo naopak, a to si skoro myslím, že je lépe, že jich bude míň, třeba i v menším prostoru, si lze představit. Já vím, že spíš byly tendence, že by byla paní učitelka a k tomu nějaká chůva nebo tak někdo, což by určitě

taky šlo, ale furt mi připadá, že ten model třeba poloviční počet dětí na učitelku, protože jsou malé, a tudíž potřebují víc takové té přímé pomoci s něčím. Jednak, aby paní učitelku z toho nekleplo, aby ta péče měla nějakou úroveň, aby to nebylo, že každý den je jednou nohou v kriminále, protože neví, kde se zrovna co děje, a zároveň, aby to pro ty děti mělo nějaký smysl. Nemyslím třeba, že by moje dvouletá dcera dokázala pojmout kolektiv 20 lidí v jedné místnosti, zatímco když je jich tam těch 7–10, tak se zorientuje a ví, kdo je kdo.“

„No oni se teď na to chtějí zaměřit, ale pro ty učitelky to musí být hrozné, protože se pořád starají o ty malé děti, to jsou pořád plínky a tak, pořád dokola, musí je naučit ten základ, a když je to naučí tak přijdou nové malé děti a takhle to jde dokola.“

6.1.2 Nespravedlnost

Jednou z výtek k současnému systému služeb péče o děti je nejednotnost podmínek pro rodiče dětí. Některé děti a jejich rodiče jsou znevýhodněni na základě místa bydliště. Ve spádových oblastech, kde nejsou MŠ přeplněné, je mnohdy možné do veřejné MŠ umístit i dvouleté dítě, a navíc za službu platit jen poměrně nízkou úplatu. V lokalitách s předdimenzovanými MŠ musí rodiče vyhledat jinou alternativu péče, která je zpravidla mnohonásobně dražší.

„...jediné, co mě na tom dráždí, že jsou lidé, kteří mají třeba stejně staré dítě a mají ho zadarmo ve školce a my za to platíme. Ne, že bychom na to neměli, ale mě irituje ta disproporce, že někde to jde a u nás to třeba nejde a jak je srpnová, tak dost hrozí, že to třeba nepůjde ani v těch třech letech, že nám ji nevezmou a my zůstaneme v soukromé školce, která, kdyby tam chodila každý den v týdnu celý den, tak by stála 8 000 a ta státní vlastně stojí tolik, že se vám to vrátí na školkovném, takže nula nula nic. A to mě jako trochu zlobí.“

6.1.3 Přínos pro rodiče

Pro rodiče představuje mateřská školka přínos ve třech směrech. Matky mají možnost vrátit se do práce alespoň na částečný úvazek, mohou se seberealizovat a pečovat samy o sebe a v neposlední řadě, podle matek se v MŠ významně rychleji rozvíjí dovednosti dětí. Význam příjmu ze zaměstnání zmínila jen jedna z informantek a navíc pouze okrajově. Mezi matkami obecně pravděpodobně nebude takový postoj obvyklý, jedná se tedy spíše o specifikum mé skupiny informantek.

Podle Monique Kremer jsou matky postaveny před obtížnou volbu, zda budou pracovat či zůstanou doma s dětmi, a ze strany společnosti mohou cítit tlak [Kremer, 2007: 21]. To zmiňuje i Cathrine Hakim. Společenská nálada a politická opatření mohou stavit různé skupiny matek proti sobě [Hakim, 2003: 54, 58]. Mé informantky mohou představovat ty ženy, které mohou být kvůli svému rozhodnutí pracovat vystaveny kritice ze strany celé společnosti nebo svých blízkých. Tyto matky mohou mít pocit, že jim není umožněno uspokojovat své potřeby osobního rozvoje a seberealizace. Tlak ze strany okolí se objevoval i ve výpovědích komunikačních partnerek.

„A pak je samozřejmě potíží, že to není jenom tahle celospolečenská a mediální masáž, ale jakmile člověk vykročí z toho modelu „do tří let jsme doma s dítětem“, tak jsou hnedka otázky okolí, toho rodinného, že babičky a všichni mají názor, pokud možno krajní, že buď to děláme úplně dobře nebo že to děláme úplně blbě. Nebo třeba tím, že já teda chodím 1-2x týdně do práce, tak i ti kolegové to vědí, že máme jedno dítě ve školce a druhé je v té době s tatínkem a těch dotazů, jestli mi nevadí představa, že je jako nezvládne, a co všechno jim doma nachystám. Jako kdyby ten chlap byl úplně negramotný (smích) a nevěděl, kde máme doma plínky, a jako kdyby ta školka byla nějaká věznice, kde ona chudák čeká u mříží než ji teda vyzvednu cestou domů a fakt ani jedno tak není. Otcové jsou mnohem víc schopní se starat o děti než třeba v předchozích generacích a v těch školkách to prostě vypadá taky jinak než to vypadalo v těch jeslích.“

„Nepřímo ano, ne že by mi vyloženě řekli, že jsem krkavčí matka nebo tak něco, spíš začali mít takové řeči, že „No já chci se svým dítětem zůstat doma až do čtyř let.“ třeba nebo podobně, takže taková nepřímá reakce nebo nepřímá negace, samozřejmě každý má právo, být se svým dítětem doma, jak dlouho chce, ale že by mi někdo vyloženě řekl „jo, udělala jsi dobře“, tak to vůbec nikdo, spíš to byly takové nepřímé náznaky negativní anebo to vůbec nekomentovali.“

„No a pak názor okolí...no okolí hlavně reagovalo tak, že si to přece vůbec neužiju ty děti, když půjdu do práce, že jsou přece ještě malé a tohle je nejkrásnější období s těmi dětmi. No ale...já na to prostě nejsem, já jsem věděla, že s nimi doma nezůstanu, chtěla jsem se vrátit do práce. Nejdřív jsem vlastně pracovala doma, hlavně po večerech. No a teď jsem v práci každý den a o děti se teda stará manžel teď na pár měsíců.“

Nemyslím si, že mohu s určitostí zařadit některou z matek mezi ženy orientované na práci nebo orientované na rodinu. Svě informantky bych si dovolila začlenit mezi ženy

adaptivní, pro které jsou ovšem práce a osobní rozvoj velmi důležité. Monique Kremer tvrdí, že se matky nerozhodují podle svých preferencí, ale podle toho, co je vhodné pro dítě [Kremer, 2007: 19-20]. Výpovědi mých komunikačních partnerek však dávají za pravdu spíše preferenční teorii Cathrine Hakim. Mé informantky věděly, že kvůli mateřství se svého zaměstnání nevzdají. Chtěly i s dětmi dále pracovat a snažily se, aby jim to bylo umožněno. Tím nechci říct, že by blaho dítěte a jeho rozvoj byly druhořadé, nepředstavují ovšem hlavní motivaci matek při rozhodování.

„Já bych se rozhodla stejně, jak jsem se rozhodla teď a to částečný úvazek, já jsem měla než se narodilo třetí dítě, tak jsem chodila na poloviční úvazek, to znamená na čtyři hodiny denně, od té doby, co bylo mladšímu rok a čtvrt, potom od těch jeho dvou let jsem chodila na tříčtvrteční úvazek a teď jsem sice doma, ale pracuji z domu a plně mi to vyhovuje, protože mám kontakt se svojí prací, můžu si něco vydělat, dělám i nějakou mentálně náročnější činnost, ale zároveň mám dostatek času a energie na ty děti, aniž bych potřebovala nějakou další pomoc babiček nebo paní na úklid. Takže, i kdyby třeba záviselo na penězích, tak bych stejně chtěla aspoň trochu pracovat.“

„Já jsem zase víc odpočatá, protože se můžu věnovat jiným činnostem a jsem tím pádem trpělivější a nemám takový ten pocit, že pořád jenom sedím doma a pořád dělám něco kolem těch dětí, což když ty děti jsou doma pořád, tak tomu se člověk holt nevyhne, protože můžete mít babičky, pokud máte babičky, je to fajn, ale když babičky nemáte, nebo někoho jiného, kdo se o ty děti postará, tak jste s těmi dětmi furt a u spousty lidí vzniká prostě ponorka. To je stejné jako s dospělými, taky byste asi nechtěla být s partnerem 24 hodin denně pořád v kuse několik let. Prostě to odloučení na chvíli je prospěšné pro obě strany.“

6.1.4 Přínos pro děti

Všechny informantky se shodly, že vhodnost veřejné MŠ nebo obecně jakéhokoli kolektivního zařízení péče o děti záleží na osobnosti samotného dítěte a nelze tedy generalizovat a říci, že MŠ je pro dvouleté děti nevhodná. Některé děti více tíhnou ke svým matkám, jiné naopak velmi brzy vyhledávají kolektiv svých vrstevníků. MŠ je tedy ideální pro společenské děti. Na základě svých zkušeností matky tvrdí, že hlavním přínosem MŠ pro dítě je socializace a získání pocitu sebevědomí a samostatnosti. V tomto se výrazně odráží ideál profesionální péče, jak jej popisuje Monique Kremer. Profesionální péče v kolektivu nabízí to, co mateřská péče není schopna poskytnout vůbec nebo jen ve

výrazně menším rozsahu [Kremer, 2007: 74]. Hlavní rozdíl mateřské péče a profesionální péče, který matky tematizovaly, je umístění dítěte do kolektivu a jeho intenzivní socializace mezi ostatními dětmi, což neposkytuje žádný jiný z ideálů péče. Tyto výhody profesionální péče jsou navíc podle Kremer způsobem, jak matky mohou snížit svůj pocit případné viny kvůli návratu na trh práce a zároveň legitimizovat umístění dítěte do kolektivního zařízení [Kremer, 2007: 22].

„No to je další věc, že se tam prostě socializují, to ať mi nikdo zase neříká, že to dvouleté dítě neovlivní, že je někdo vedle něj. Já rozumím tomu, že tam probíhá nějaká paralelní hra a že to není stejné, jako když se ve čtyřech spolu kamarádí a vytváří nějaké vazby a interakce, ale už třeba jenom to, že musí udělat místo tomu druhému, aby si mohl taky pohrát, že jo. Že si nemůžou hrát oba s jednou hračkou a musí tedy nějak vykomunikovat, kdo si tu věc v tu chvíli vezme, tak ve chvíli, když je to jedináček, tak to je pro něj přeci hrozný posun, hrozná socializace.“

„Já mám třeba zkušenost u svých dětí, a nejsem sama, že se je snažím doma něco naučit, já nevím, třeba co se týká oblékání, a jde to třeba pomalu nebo jim to nejde nebo se jim to nechce dělat, protože ví, že to můžu udělat za ně. No a když byly v té školce, tak se to třeba strašně rychle naučily dělat, protože to odkoukaly od těch starších, závodily mezi sebou, kdo bude rychlejší a tak. Takže nemyslím si, že ta školka je úplně nutná, ale pro tohle získání toho režimu, těch dovedností, to usnadní.“

„No je skvělé, že se tam naučí sami obléknout, jíst a tak. Jako ono se mu moc nechce, ale když to dělají všichni ostatní, tak to dělá taky. Doma je maminka, to se jen čeká, až za ně všechno udělá. Ale ve školce musí sami, takže to jde trochu rychleji, že to odkoukají, protože doma je nic nenutí.“

„Já bych řekla, že kromě toho, že to dítě je v kolektivu, což je velký přínos, jak už jsem říkala, oni sami ten kolektiv vyhledávají, vyhledávají kamarády.“

„U nás, jak máme toho malého bráčku, tak ona se i cítí jako: „Já chodím do školky a už jsem velká, já jdu zítra do školky a ty ne“. Ona jako moc nemluví, ale třeba říká: „Bácha ne, bácha nemůže.“ To je jedna z těch věcí, co ona má pro sebe a on na to není zralý.“

6.2 Postoje ředitelek

6.2.1 Rozhodnutí „od stolu“

V případě ředitelek se významným tématem ukázala být kritika tvůrců novely školského zákona. Zákony dle slov ředitelek vytváří lidé, kteří nemají přehled o praxi, jak zařízení skutečně fungují a co by zákon pro MŠ skutečně znamenal. Pokud opatření utvářejí lidé, kteří nemají představu o tom, jak MŠ vypadají, chybí jim reálná zkušenost, jak funguje praxe z této oblasti a nekonzultují návrhy s praktickými odborníky, nemůže být zákon kvalitně vytvořen a je pravděpodobné, že jeho implementace a fungování bude problematické. Při projednávání takovýchto opatření by měli hrát důležitou roli lidé, kteří se přímo pohybují v MŠ, tedy učitelky a lidé z vedení školek, protože jde o osoby nejbližší problematice, které každý den žijí a zakouší stávající podmínky MŠ. Doporučení a názory odborníků, kteří pomáhají politickým představitelům, nemohou být dle informantek zcela relevantní, protože tyto lidé jsou příliš vzdáleni skutečnosti.

„Ono se nepodložilo žádnou zkušeností to, že je tam šmahem chtěli nacpat, ono většinou tohle všichni dělají od stolu. Já bych chtěla vidět jediného ministra nebo ministryni, která byla ve školství, tady ve školce. Tam jde o to, že oni říkají, že to konzultují s odborníky, ale bohužel velmi málo s odborníky...já považuji za odborníky ředitele a UČITELE, ale to nejsou tyto odborníci, bohužel to tak je, je to o nás bez nás. „

„To školství je opravdu...zapeklité, pravá ruka neví, co dělá levá, a že to vlastně rozhodli lidi, kteří v tom nikdy nebyli. Kdyby si aspoň jako ty poradkyně vzali ty letité, co dělaly učitelku, zástupkyni, ředitelku, tak si jako všude šmátly, tak těch kdyby se ptali aspoň.“

6.2.2 Nutnost změn v MŠ

Pro mateřské školy by tato povinnost znamenala radikální změny a to převážně v prostorách MŠ a jejich materiálním vybavení. Šlo by o významné změny, neboť s přijímáním dvouletých dětí by docházelo ke změně dodržovaných hygienických podmínek. Stanovisko ředitelek potvrzuje informační materiál ke vzdělávání dětí od 2 do 3 let v MŠ vydaný MŠMT. Školy by musely upravit nejen materiální a hygienické podmínky, ale i stravování nebo personální zajištění [MŠMT, 2017]. Veškeré změny by představovaly pro MŠ velkou finanční zátěž.

„Tak samozřejmě se musí přizpůsobit vybavení třídy, sociální zařízení, výška záchodů, na to všechno jsou vlastně normy, i požární normy, schody musí být vysoké správně, zábradlí a tak dále, takže je to docela náročné, musí být i zámky třeba na nábytku, nábytek, židle, což samozřejmě podle věku dětí...bezpečnostní hledisko je jiné, všechno, úplně všechno je vlastně jinak.“

6.2.3 Personální problémy

Co se týče personálních podmínek, jednak je nedostatek kvalitních učitelek a k chůvám či jiným pečovatelkám nemají ředitelky důvěru.

„Nemají kvalifikaci, když je to člověk z ulice...je to divné si pustit někoho takhle, protože ho neznáte a pouštíte ho opravdu k malým dětem.“

Pokud ředitelky seženou do své mateřské školy kvalitní pedagožky, narazí na problém, že jsou učitelky příliš kvalifikované. Vzhledem ke svému vyššímu vzdělání pak požadují jiné podmínky, jinou náplň práce a ohodnocení. S hromadným příchodem dvouletých dětí by se stala náplň práce učitelek extrémně širokou, od přebalování malých dětí, které stále nosí plenky, po přípravu předškoláků na docházku do základní školy.

„I kvůli penězům mají takovou tendenci si trošku to vzdělání třeba zvyšovat, ale jako, potom samozřejmě tím, že mají i větší možnosti, větší vzdělání, tak samozřejmě vyhrožují, že odejdou z toho školství, protože ony nestudovaly na to, aby přebalovaly děti, kdyby chtěly do jeslí, tak šly dělat zdravotní sestru, s tím v podstatě souhlasím.“

„Z extrému do extrému. Takže jeden rok ta holka bude v jedničce, druhý rok utírat zadky, s odpuštěním, a další rok, bude pomalu učit písmena, číslice, anglicky a všecko. Na jednu stranu je nutí vzdělávat se víc a na druhou stranu je nutí vzdělávat se kvůli tomu, že budou utírat zadky? Jo? A ty učitelky máte střídat, aby se učily, ony nemají být furt v jedné třídě, takže ona jeden rok bude dělat tohle a druhý rok tohle? To ještě ty učitelky, moje generace přes 50, to dodělají, protože vědí, že nic jiného neumí, mají střední pedagogické školy, ale ty mladé holky? Ty to dělat nebudou. Já kdybych to řekla svojí dceři, řekla by: „Ses zbláznila?!“. Jako rozumíte, s vysokou školou? Za ty peníze? I když nám zvedají, ale pořád jako...“

6.2.4 Důvody přijímání dvouletých dětí

Jedním z hlavních důvodů pro ředitelky představuje pomoc pracujícím matkám, zejména těm, které z existenčních důvodů musí chodit do práce. Jedna z ředitelek ovšem zohlednila i právo matek malých dětí na vlastní seberealizaci, například skrze budování profesionální kariéry. Ženy již nejsou nutně považované za pečovatelky a mateřská péče není ředitelkami vnímána jako jediný možný ideál péče. Na rozdíl od matek však ředitelky více zmiňovaly důležitost mateřské péče pro nejmladší děti. Podle ředitelek jsou ideálním věkem nástupu do MŠ 3 roky a pokud dítě může být do tří let s matkou, je to pro něj nejlepší.

„A co se týče mladších dětí, já je teda přijímám, pokud mám volná místa. Já patřím k ředitelkám, i když nejsme všechny stejné, každý to nebere, tak já patřím k ředitelkám, které proč ne, když to místo mám, rodič platí školné a dítě je schopné a nenarušuje nijak tu výuku, tak nevidím důvod proč ne.“

„Uznávám matky, které budují kariéru, které potřebují pracovat a chtějí, protože ono to tak dneska je, ta doba je náročná a tak chápu, že se jim, že potřebují aby se jim, teď jsem zrovna brala dvouletého chlapečka, sourozence, maminka vděčná strašně. Já to chápu, respektuji to a tam to jsem schopná pochopit.“

„Pokud může mamka s tím dítětem do 3 let být, tak je to v pořádku, pokud nemůže, tak když od dvou let dá dítě do jeslí, nevidím v tom zase nic tak špatného.“

„Já si myslím, že dvouleté děti mají být u svých matek, ale jako budiž, pokud nastane ta situace, pokud máma musí do práce.“

Jedna informantka popisovala zaměstnané matky jako vděčné a spolehlivé. Rodiče mohou být postaveni před nepříjemné rozhodnutí. Matka chce nebo musí pracovat, takže je nutné zajistit vhodnou péči o dítě. Veřejné MŠ jsou finančně dostupné, většina jiných zařízení je dostupná hůře nebo s obtížemi. Matky, kterým se podaří své dítě umístit do MŠ spolupracují a jsou, podle ředitelky, vděčné. Tento typ matek dítě připraví na MŠ tak, aby nevznikaly zbytečné problémy a dítě mohlo v pořádku ve školce fungovat. To znamená naučí ho úplné základy – dojít si na záchod nebo nočník, najíst se a napít bez pomoci

učitelky. Přijmutí připraveného dítěte do MŠ pak může být přínosné a přijatelné jak pro rodiče, tak i dítě a učitelky v MŠ, které mohou k dítěti přistupovat podobně jako k dětem starším. Problém tedy nepředstavuje věk dítěte, byť jsou mezi různými věkovými skupinami rozdíly, ale to, jak je dítě připraveno na pobyt v kolektivním zařízení.

„Když jsou mámy vyčerpané, ano, my se jim postaráme o děti. Vede to i k tomu, že vyčerpaná maminka nemá tendenci si na cokoli stěžovat, protože je nesmírně vděčná, že může dítě mít v zařízení, protože věděla, že potřebuje, je zvyklá mít režim, řád, nastavený všechno, tak to dítě i funguje ve většině případů.“

„Většinou skutečně mám tu zkušenost s těmito dětmi, že to jsou fakt rodiče, kteří potřebují do práce, nechtějí dítě dát do jeslí, tak ty děti většinou, nemám špatnou zkušenost, že by nebyly připravené a nemohly v těch normálních třídách fungovat.“

6.2.5 Důvody nepřijímání dvouletých dětí

Rozhovory s ředitelkami ukázaly, že opačným důvodem, tedy proč děti nepřijmout, není psychická a fyzická nevyzrálость dvouletých dětí, ale nezodpovědnost matek. Podle ředitelky jde zpravidla o matky nezaměstnané, které si ovšem na rozdíl od těch pracujících nejsou schopny zorganizovat čas a dodržovat požadavky MŠ. Děti těchto matek nejsou na pobyt v MŠ řádně připraveny, nemají základní návyky a pokud jsou do školky i přesto přijaty, dochází do MŠ každý týden celodenně.

„Ale maminka mi přivede dítě nabalené v plínách, v ruce drží lahvičku, dudlíček a je závislé na cumlání plíny, a hrozně se diví, že jako....tohle za nás neexistovalo. Holka šla v roce na nočník a ve dvou neměli plíny ani už kluci.“

„Bohužel maminky na rodičovských dovolených i mateřských to nemají v sobě, zvláště když jsou doma deset let a rodí jedno dítě za druhým, nestihnou přivést dítě do půl deváté, nestihnou ho vyzvednout do jedné, nechávají tady děti do půl páté, do půl šesté, celý den, věčně nečtou nástěnky, nic nevědí.“

„Ony přijdou nečesané, nemyté, na výlet přijdou pozdě, stojí před školkou, drbou, mají neustále nějaké připomínky, že se jim něco nelíbí, ono to přináší tohle, nevědí roupama co by. Nám se vrtají

ve stravování, kdy my musíme zdravě...samy sedí s dětmi v pizzerii, ulamují jim pizzy už do kočárku, to mám vedle tady, ale to je v pořádku, když to dělají oni. Takže vede to k tomuhle. Já si myslím, že ten systém, který sociální demokracie zavedla, (...) s těmi PŘÍLIŠ sociálními metodami nesouhlasím, protože jich umějí využívat hodně lidi, kteří to ani nepotřebují anebo je zneužívají a to mi vadí a vidím to v praxi.“

6.3 Rozdíly v postojích mezi vedením MŠ a matkami

Na základě analýzy rozhovorů jsem identifikovala pět základních rozporů ve vnímání problematiky dvouletých dětí v MŠ mezi matkami a ředitelkami. Obecně lze říci, že u obou skupin lze pozorovat určitou neobjektivnost a nahlížení na problém převážně z osobního hlediska, což je ovšem přirozené. Matky se více soustředily na přínos pro své děti a sebe samé, zatímco ředitelky problematizovaly především personální a materiální podmínky mateřských škol.

6.3.1 Nepřipravenost MŠ

Pro informantky ze strany ředitelek se zdá být problematická především finanční stránka nutných změn v materiálním zařízení MŠ. S novelou školského zákona nesouhlasily zejména proto, že by muselo dojít k časově i finančně náročným změnám v prostorách školek. Matky naopak kritizovaly nesmyslnost daného opatření vzhledem k přeplněnosti mateřských škol, což by mohlo být psychicky náročné pro jejich děti.

6.3.2 Přeplněnost škol

Pro ředitelky se opět jedná o problém na straně školky. Předimenzovanost MŠ by řešily spíše zvýšením počtu pečujících osob ve třídách, kdežto matky by upřednostnily zmenšení dětského kolektivu.

6.3.3. Pomoc rodičům

Všechny tři matky zdůrazňovaly význam dostupné péče o děti pro pracující rodiče. Jedna z nich považovala kolektivní zařízení za přínosná i pro matky, které nepracují.

„...když je maminka od jednoho dítěte a nechce jít do práce, tak je docela dobrá varianta mít tu možnost dát dvouleté dítě do školky a nebýt od rána do večera s dítětem. Nejenom, že to pomůže tomu dítěti, ale že i té osobnosti té ženy třeba prospěje, když to nebude 24/7.“

Možnost umístit své dítě do předškolního zařízení může být podstatná jak pro matky, které musí nebo chtějí pracovat, tak pro ty, které jsou v domácnosti a pečují o své děti. Služby péče o děti představují pro rodiče malých dětí významnou pomoc, protože podle jedné z informantek i nepracující matky si potřebují od svých dětí odpočinout. Naopak ředitelky mateřských škol schvalují umístění dvouletého dítěte do kolektivního zařízení pouze v případě, že jsou ekonomicky aktivní a potřebují zajistit péče o děti po dobu své nepřítomnosti.

6.3.4 Funkce MŠ

Pro matky jsou kolektivní zařízení důležitá především proto, že dítě získá základní návyky a zvykne si na kolektiv dětí. Neočekávají, že se jejich děti ve školce naučí nějaké složitější dovednosti. Ředitelky vnímají jako hlavní úlohu MŠ vzdělávání.

6.3.5 Soucit s učitelkami v MŠ

Matky projevovaly směrem k učitelkám v mateřských školách především lítost. Počet dětí je na pedagožky příliš velký, což znamená stres jak pro ně samotné, tak nedostatečnou pozornost pro děti. Ze strany ředitelek šlo spíše o to, že pokud je v mateřské škole hodně dvouletých dětí, náplň práce učitelek je příliš široká a jejich vzdělání a kvalifikace některým typům úkonů neodpovídá.

6.4 Postoj k cíli a postoj k opatření

Záměr opatření, tedy pomoc rodičům kombinovat jejich pracovní povinnosti a rodinný život, se zdá být správný a matkami malých dětí vítaný. Existuje ovšem rozkol mezi cílem, který měla novela školského zákona naplnit, a realizovaným opatřením. Řešení současné situace služeb péče o děti a obecně zkvalitňování života rodin by jistě mělo zůstat ve středu zájmu rodinné politiky ČR, mělo by však být provedeno jinak. Pokud by nebyla zákonná povinnost mateřských škol přijímat již dvouleté děti zrušena, matky by jistě tohoto nároku

na místo v MŠ využily, neboť MŠ jsou dle jejich výpovědí oproti jiným typům zařízení finančně nenáročné. Na druhou stranu matky samy, bez ohledu na jejich postoj k novele školského zákona, nepovažují opatření v současné chvíli rozumné. Nejprve by bylo vhodné změnit personální nebo kapacitní podmínky, které jsou v MŠ dnes. To znamená zvýšit počty učitelek a pečovatelek na třídu nebo snížit počet dětí v kolektivu, a to nikoli z důvodu nepříznivého vlivu zařízení na vývoj dětí mladší tří let, ale spíše proto, že velký kolektiv může být pro děti, které začaly nově docházet do MŠ, příliš ohromující a chaotický.

Přestože je přístup matek ke konkrétnímu opatření spíše negativní, potřebu finančně a místně dostupných služeb péče o děti považují za zásadní.

Povinnost mateřských škol přijímat dvouleté děti byla opatřením defamilializující politiky péče, protože měla ulehčit rodinám od zodpovědnosti za péči o děti a umožnit matkám participovat na trhu práce. Vzhledem k tomu, že v ČR jsou hlavními pečovatelnými o děti jejich matky, šlo zároveň o politiku, která měla zmírnit reprodukci genderových rolí v rodině. Pro Českou republiku je charakteristický spíše model genderovaného familialismu. Politická opatření nijak nevynucují participaci na péči ze strany obou rodičů, byť například s novou dávkou nemocenského pojištění tzv. otcovskou²², je péče otců do určité míry umožněna. Rodinám se mnohdy nevyplatí, aby žena pracovala, neboť zpravidla vydělá méně než muž²³ a navíc v ČR existují daňová opatření, která spíše motivují ženy zůstat doma s dětmi. Takovým opatřením je například sleva na dani za manželku/manžela.²⁴ Služby péče o děti jsou sice poskytovány jak ze strany státu, tak ze strany trhu, podle statistik i výpovědí mých komunikačních partnerek však nenaplnují potřeby rodin. V ČR jsou tedy stále podporovány modely genderovaného familialismu a skupina žen orientovaných na rodinu.

„Takhle, když to zavedli, tak jsem si na to řekla, že je to jako dobrý úmysl, ale to zavedení do praxe bylo strašně hloupé a evidentně navržené člověkem, který prostě nemá páru o tom, jak fungují státní mateřské školky a jak vypadá dvouleté dítě. No a potom, když to zrušili, to bylo vlastně na

---

²² ČSSZ. Komu a za jakých podmínek náleží otcovská poporodní péče – otcovská? [online] [cit. 2019-05-08]. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/opp4da7uejavyzbihlsecsjoypbnpicswnjiyt.pdf>

²³ ČSÚ. Struktura mezd zaměstnanců – 2017. [online] [cit. 2019-05-08]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/struktura-mezd-zamestnancu-2017>

²⁴ MPSV. Finanční podpora rodiny. [online] [cit. 2019-05-08]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/29590/Financni_podpora_rodiny_na_web.pdf

popud pana Klause mladšího, tak jsem to sice uvítala, ale to jeho zdůvodnění, proč to zrušit, je zase podle mě naprosto zcestné. (...) Já bych to uvítala, ale za jiných podmínek, protože já si myslím, že ty mateřské školky v tom stavu, v jakém jsou v současné době, nebo to aspoň z drtivé většiny nejsou schopny zajistit pro ty dvouleté děti tak, aby to pro ně bylo přínosné.“

„No já si myslím, že neměly. Školky na to nejsou připraveny, to je pravda, je málo učitelek, to já si nějak nedokážu představit, že se musím starat o 30 dětí. No a hlavně teď se do těch školek kolikrát nedostanou ani ty tříleté děti, natož dvouleté, takže by se nejdřív mělo vyřešit to a pak teprve by měly mít tu možnost dvouleté děti.“

„...ráda bych zdůraznila to, že by bylo fajn, kdyby se tady u nás zavedla finančně a logisticky dostupná možnost, jak dát dvouleté dítě do nějakého kolektivního zařízení, protože v současném stavu jsou ty možnosti opravdu tristní a v podstatě máte možnost buď to dítě nedat nikam anebo dát, ale za poměrně velké peníze, což se málokomu vyplatí a když dáte dítě někam a dáte za to celou výplatu, pokud třeba pracujete na poloviční úvazek, no tak jako...není to úplně ideální, takže by bylo fajn, kdyby prostě těch státních zařízení typu školka, které by vyžadovaly finanční spoluúčasť rodičů +/- podobnou a byly by i logisticky dostupnější, aby člověk nemusel jezdit na druhý konec města, aby mohl to dítě někam dát.“

„Ale určitě by rodiče prostě měli mít možnost volby. Hlavně, aby rodiče měli možnost volby. Já samozřejmě chápu, že jsou i maminky, které fakt chtějí být doma s dětmi, celý den se o ně starat a jsou spokojené. Ale někdo chce jít do práce, nemusí být pořád doma s dětmi. No a navíc člověk nechce, aby přicházel o příjem, který může mít. No a třeba být matka samoživitelka? Tak to si vůbec nedokážu představit, ta nemá vůbec šanci. Mít děti dneska není vůbec lehké.“

Závěr a diskuze zjištění

Tato bakalářská práce se zabývá tématem dvouletých dětí v mateřských školách v souvislosti s novelou zákona z roku 2016, která mimo jiné určovala mateřským školám povinnost zajistit dvouletým dětem místo v zařízení. Práce teoreticky vychází z typologie familialismu Sigrid Leitner, preferenční teorie Cathrine Hakim a typů ideální péče Monique Kremer.

Praktická část se věnuje výsledkům z hloubkových rozhovorů prováděných s matkami malých dětí a ředitelkami veřejných mateřských škol. Informace, které jsem

získala z těchto rozhovorů umožnily zodpovědět výzkumné otázky, které jsem si určila na počátku této práce. Výzkum ukázal, že dotázané matky považují novelu zákona spíše za nezdařilou, neboť v rámci současných podmínek, které panují ve veřejných mateřských školách, je opatření obtížně realizovatelné. Cíl politiky harmonizovat rodinný a pracovní život rodičů je ovšem zásadní a pokud by byl naplněn jinou formou, tedy jinou změnou v nabídce služeb formální péče o děti, matky by jej pravděpodobně využily. V pohledu na povinnost MŠ přijímat dvouleté děti se matky i ředitelky mateřských škol shodují a obě skupiny považují stav zařízení za nevhodný.

Zkušenost s přijetím dvouletého dítěte do mateřské školy měla jen jedna z matek, ale tuto skutečnost považují spíše za šťastnou shodu náhod, poněvadž v jejich spádové oblasti byla postavena nová veřejná MŠ zaměřující se na děti mladší tří let. Ostatním dvěma matkám se umístit své dvouleté děti do veřejné MŠ nepodařilo z důvodu nízkého věku. Tuto situaci řešily matky přihlášením dítěte do jiného zařízení péče o děti. Úplata za služby dětských skupin a soukromých mateřských ovšem výrazněji zasahuje do rodinného rozpočtu než školné ve veřejných mateřských školách.

Co se týče ředitelky mateřských škol, všechny dotázané dvouleté děti do MŠ přijímají. Dvě ředitelky přijímá dvouleté děti do heterogenních tříd v případě, že je v zařízení volná kapacita. Přítomnost dvouletých dětí v kolektivu nepovažují za zátěž. S povinností přijímat dvouleté děti v zásadě nesouhlasí, jednak z důvodů nutnosti změn v prostorách školy a personálním zajištění, ale především z důvodu nedisciplinovanosti rodičů malých dětí, kteří je nevedou k osvojování bazálních návyků. V tuto chvíli zájem o předškolní zařízení a potřeba rodičů zajistit péči o dítě zajišťuje, že dvouleté děti budou do MŠ připraveny. Pokud by došlo k obecnému přijímání dvouletých dětí, mohlo by to znamenat pro MŠ významný problém. Třetí z ředitelky, dvouleté děti také přijímá, ovšem z povinnosti, kterou jí uděluje zapojení do projektu EU.

Obě skupiny informantek zmiňovaly velmi podobné postoje k různým problémům, ale vysvětlení se napříč skupinami lišila. Rozpory se objevovaly především v oblasti nepřipravenosti MŠ na hromadné přijímání dvouletých dětí, přeplněností MŠ, soucitu s učitelkami v MŠ a pohledu na funkci MŠ.

Výzkum, byť zahrnující jen velmi malý vzorek informantek, je přínosný tím, že dokazuje důležitost snahy hlouběji pochopit postoje a motivace lidí, na které opatření cílí. Další výzkum by se mohl zaměřit na financování a úplatu v mateřských školách, neboť matky naznačovaly, že by byly ochotné platit za školné vyšší částku než platí v současné

době. Komunikační partnerky také problematizovaly pohled společnosti na otce, kteří pečují o své děti. Dle matek česká společnost nahlíží na muže jako na neschopné pečovat o své vlastní děti a dostatečně je nemotivuje a nepodporuje ve snaze o děti pečovat.

Zdroje

- BARVÍKOVÁ, Jana, HÖHNE, Sylva, PALONCYOVÁ, Jana, SVOBODOVÁ, Kamila. *Průzkum veřejného mínění na vybudování tzv. mikrojeslí a umístování dětí mladších tří let do takového zařízení služeb péče o děti*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i., 2018. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_438.pdf
- ČSÚ. Školy a školská zařízení v České republice. Školní rok 2014/2015. Praha: ČSÚ, 2015. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20555525/23004215.pdf/02c74450-3917-4a73-8827-d54f238ee05b?version=1.1>
- ČSÚ. Zaostřeno na ženy a muže 2018. Praha: ČSÚ, 2019. ISBN 978-80-250-2900-8. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/60622084/30000218.pdf/ca944559-950a-45c0-bd6b-fbe949cd0373?version=1.5>
- HAKIM, Cathrine. Competing Family Models, Competing Social Policies. Family Matters. *Australian Institute of Family Studies*, 2003, (64), pp. 51-61. ISSN 1030-2646.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.
- KOCOURKOVÁ, Jiřina, ed. a RABUŠIC, Ladislav, ed. *Sňatek a rodina: zájem soukromý nebo veřejný?: proměny reprodukčního chování a možnosti rodinné politiky z hlediska postojů české veřejnosti*. Praha: Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, katedra demografie a geodemografie, 2006. 158 s. ISBN 80-86561-93-3.
- KREMER, Monique. *How welfare states care: culture, gender, and parenting in Europe*. [Amsterdam]: Amsterdam University Press, 2007. 298 s. Changing welfare states. ISBN 978-90-5356-975-7.
- KROPÁČKOVÁ, Jana a SPLAVCOVÁ, Hana. *Dvouleté děti v předškolním vzdělávání: od jara do léta*. 1. vydání. Praha: Raabe, [2017], ©2017. 226 stran. Dobrá školka. ISBN 978-80-7496-316-2.
- KRÍŽKOVÁ, Alena a kol. *Práce a péče: proměny "rodičovské" v České republice a kontext rodinné politiky Evropské unie*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. 163 s. Knižnice Sociologické aktuality; sv. 18. ISBN 978-80-86429-94-6.

- KUCHARŮVÁ, Věra a kol. Zpráva o rodině. Praha: VÚPSV, v.v.i, 2017. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/30514/Zprava_o_rodine_2017.pdf
- LEITNER, Sigrid. Varieties of Familialism. The Caring Function of the Family in Comparative Perspective. *European Societies*. 2003, 5(4), 353-375.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí. Koncepce rodinné politiky. Praha, 2017.
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Informační materiál ke vzdělávání dětí od 2 do 3 let v MŠ. [online] [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/podrobny-informacni-material-ke-vzdelavani-deti-od-2-do-3>
- MIŠURCOVÁ, Věra, ed. *150 let mateřského školství v českých zemích: (J. V. Svoboda a jeho následovníci)*. Praha: Ústř. knihovna-OBIS [oborové bibliograficko-inf. středisko] pedagogické fakulty Univerzity Karlovy, 1982. 80 s. Informační bulletin / Univ. Karlova; suppl. 5.
- MIŠURCOVÁ, Věra. *Dějiny teorie a praxe výchovy dětí předškolního věku v 19. a 20. století*. 1. vyd. Praha: SPN, 1980. 265 s.
- OECD (2017), *Starting Strong 2017: Key OECD Indicators on Early Childhood Education and Care*, Starting Strong, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264276116-en>.
- PALONCYOVÁ, Jana, BARVÍKOVÁ, Jana, KUCHARŮVÁ, Věra, PEYCHLOVÁ, Kateřina. *Nové formy denné péče o děti v České republice*. Praha: VÚPSV, v. v. i., 2014. ISBN 978-80-7416-203-9. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_381.pdf
- POTŮČEK, Martin. Transformace sociálního státu ve střední a východní Evropě. *Pražské sociálně vědní studie. Řada veřejná politika a prognostika PPF*. 2007, 25. ISSN 1801-5999.
- REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2009, 184 s. ISBN 978-80-247-3006-6.
- RÝDL, Karel a ŠMELOVÁ, Eva. *Vývoj institucí pro předškolní výchovu (1869-2011)*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. 222 s. Monografie. ISBN 978-80-244-3033-1.

- Sněmovní tisk č. 61. 2015. *Stanovisko prezidenta republiky k zákonu, kterým se mění zákon č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.* Poslanecká sněmovna parlamentu ČR. [online] [cit. 2019-02-12]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?T=61&O=8>
- Sněmovní tisk č. 611. 2018. *Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšší, odborné a jiné vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.* Poslanecká sněmovna parlamentu ČR. [online] [cit. 2019-02-12]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&T=611>
- Sněmovní tisk č. 611/8. 2018. *Stanovisko prezidenta republiky k zákonu, kterým se mění zákon č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.* Poslanecká sněmovna parlamentu ČR. [online] [cit. 2019-02-12]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&T=611>
- SOCIOFACTOR s.r.o. *Výzkum veřejného mínění zaměřený na sladění pracovního a rodinného života a rovnost žen a mužů v oblasti rodinné politiky a na trhu práce* [online]. Sociofactor s.r.o., 2016. [cit. 26.1.2018]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/32158/TACR_zprava_sladovani.pdf
- ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách.* Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
- TUČEK, Milan. *Postoje obyvatel České republiky k novele zákona o českém školství, platbám za vysoké školy a státním maturitám.* Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2017. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4436/f9/or171026.pdf
- TUČEK, Milan. *Postoje obyvatel České republiky k novele zákona o českém školství, platbám za vysoké školy a státním maturitám.* Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2018. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4733/f9/OR181031.pdf

- ÚZIS. Zdravotnická ročenka ČSFR. Praha: Ústav zdravotnických informací a statistiky, 1991. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/archiv-rocniku/edice/Rocanky>
- ÚZIS. Zdravotnická ročenka ČSFR. Praha: Ústav zdravotnických informací a statistiky, 1992. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/archiv-rocniku/edice/Rocanky>
- VEČERNÍK, Jiří. Proměny a problémy české sociální politiky. *Sociologický časopis*. 2005, 41(5), 863-880. ISSN 0038-0288.

Webové zdroje

- Mikrojesle
- <https://mikrojesle.mpsv.cz>
- Dětské skupiny
<http://www.dsmpsv.cz>
- Pražský hrad
<https://www.hrad.cz>
- Český statistický úřad
<https://www.czso.cz>
- Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR
<http://www.uzis.cz>
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
<http://www.msmt.cz>
- Poslanecká sněmovna
<https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?ak=7>
- Rejstřík škol a školských zařízení
<https://rejstriky.msmt.cz/rejskol/default.aspx>
- Oficiální webové stránky města Brna
<https://www.brno.cz/uvodni-strana/>
- Evidence dětských skupin
<http://evidence.mpsv.cz/eEDS/index.php>
- Česká správa sociálního zabezpečení
<http://www.cssz.cz>

Vyhlášky a zákony

- Vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělání
- Zákon č. 167/2018 Sb., kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 178/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)
- Zákon č. 66/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 382/1990 Sb., o rodičovském příspěvku
- Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře
- Zákon č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství (školský zákon)
- Zákon č. 186/1960 Sb., o soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon)
- Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře
- Zákon č. 107/1971 Sb., o mateřském příspěvku

Seznam zkratk

ČR	Česká republika
ČSSZ	Česká správa sociálního zabezpečení
EU	Evropská unie
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠ	Mateřská škola
MŠMT	Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

Teze bakalářské práce

TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Univerzita Karlova

Fakulta sociálních věd
Institut sociologických studií
Katedra veřejné a sociální politiky

PŘEDPOKLÁDANÝ NÁZEV BAKALÁŘSKÉ PRÁCE V ČJ:

**VNÍMÁNÍ POVINNOSTI MATEŘSKÝCH ŠKOL PŘIJÍMAT DĚTI OD
VĚKU 2 LET**

PŘEDPOKLÁDANÝ NÁZEV BAKALÁŘSKÉ PRÁCE V AJ:

**PERCEPTION OF MANDATORY ADMISSION OF 2-YEAR-OLD CHILDREN
TO NURSERIES**

ŘEŠITELKA: Kristýna Syrovátková

VEDOUCÍ PRÁCE: Mgr. Klaudia Teichmanová

Klíčová slova

Mateřské školky, familialismus, služby péče o děti, novela zákona, sladování práce a péče, povinné přijímání, rodiče, pedagogové

Keywords

Nurseries, familialism, childcare services, amendment, family policy, reconciling of work and care, mandatory admission, parents, teachers

1. Vymezení předmětu zkoumání a strukturace výzkumného tématu (včetně odkazů na statistická data a legislativu)

Podoba rodinné politiky může v nemalé míře ovlivnit to, kdy a kolik dětí se mladí lidé rozhodnout mít. Důvodem odložení rodičovství na pozdější dobu může být mimo jiné i problematická harmonizace zaměstnání, založení rodiny a následné péče o děti.

V ČR jde zhruba 3,14 % HDP na rodinnou politiku, což je více než je průměr zemí EU. Největší podíl HDP tvoří sociální dávky pro rodiny s dětmi, v 2013 se jednalo zhruba o 65 mld. Kč. Výdaje na daňové úlevy představují necelé 1 procento HDP. Nejméně se v ČR investuje do služeb pro rodiny s dětmi, veřejné náklady na služby pro rodiny s dětmi jsou 0,57 % HDP. [Kalíšková, 2017, st. 4-5] Přestože se rodinné politice v posledních letech věnuje o poznání více pozornosti než dříve, stále je co zlepšovat. Mezi cíle současné rodinné politiky patří mimo jiné i snadnější a uspokojivější sladování pracovních a rodinných povinností, při jehož dosahování je třeba vytvořit takové příznivé podmínky, které budou vyhovovat rodičům i jejich dětem. Skutečnost rodičům ovšem příliš nakloněna není. Situace v ČR je problematická především pro ženy, které zpravidla zůstávají doma s dětmi na úkor své pracovní kariéry. Ze všech jedinců, kteří byli v roce 2017 na rodičovské dovolené, tvořili muži jen 1,8 %.²⁵ Rodičovská dovolená u nás navíc patří mezi nejdělsí na světě, tudíž jsou matky poměrně dlouho odtrženy od trhu práce. [Odborná komise pro rodinnou politiku, 2017, st. 40] Ženy se nemohou dostatečně realizovat v rodině a zároveň v zaměstnání, neboť ČR zaostává jak v oblasti služeb pro děti ve školním i předškolním věku, tak i v oblasti nabídky flexibilních forem práce. [Kalíšková, 2017, st. 3] Problém je ještě palčivější v případě matek samoživitelek. Rozdíl mezi mzdami žen a mužů v ČR představuje zhruba 22 %, což je po Estonsku druhý největší rozdíl

²⁵ Údaj z dat uvedených na stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/10543>

[Evropská komise, 2017, st. 1], matky samoživitelky jsou proto významně ohroženy chudobou. [Odborná komise pro rodinnou politiku, 2017, st. 11]

Aby mohly být uspokojeny kariérní ambice rodičů i jejich rodinné zájmy, musí existovat finančně i lokálně dostupné kvalitní služby péče o děti. [MPSV, 2017, st. 1] Stávající podoba služeb nespĺňuje požadavky rodičů školáků, předškoláků ani rodičů dětí ve věku do 3 let. Kapacitně a lokálně neuspokojují poptávku a neodpovídají finančním možnostem rodin. [Odborná komise pro rodinnou politiku, 2017, st. 30-31] Špatný stav služeb vede k ohrožení rodin finanční nejistotou. Buď rodina v případě potíží umístit dítě do některého ze zařízení péče o děti přichází o možné příjmy partnera/partnerky, kteří se chtějí vrátit zpět do práce, anebo musí být dítě umístěno do zařízení sice s volnou kapacitou, ale s tím obvykle spojenými vysokými poplatky za docházku. Matky samoživitelky mají volbu z podstaty jejich situace ještě mnohem složitější, nemají partnera, který by vypomohl finančně nebo s péčí o děti, takže mohou o příjem ze zaměstnání přijít úplně. Finanční zatíženost rodin a ostatní problémy služeb péče o děti mohou vyústit v to, že rodiče nemají tolik potomků, kolik by si přáli. [Odborná komise pro rodinnou politiku, 2017, st. 32]

Aby měli rodiče možnost vrátit se po rodičovské dovolené rychleji zpět na trh práce a současně měli jistotu, že se jim podaří dítě umístit do instituce předškolního vzdělávání, prosadila předešlá vláda návrh dnes již bývalé ministryně školství Kateřiny Valachové, který uděluje mateřským školám povinnost od 1. září 2020 přijímat dvouleté děti. [MŠMT, 2017, st. 1] Mateřské školky musí zajistit dostatečnou kapacitu, aby mohly poskytnout péči i dětem od 2 let věku. Rodiče mají možnost volby, dítě do školky posílat nemusí, ale pokud chtějí, mají garantované místo. Novela zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) a vyhlášky č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, jejíž součástí je právě i nová povinnost mateřských školek, rozpoutala diskusi nejen mezi politickými stranami, ale i odbornou a laickou veřejností. Mnoho odborníků i politiků se shoduje na tom, že dvouleté děti do školek nepatří, a to z důvodu, že by umístění tak malých dětí ve vzdělávací instituci narušilo jejich vývoj. Dítě mladší tří let by mělo být v péči matky, nikoli pedagogických pracovníků.²⁶²⁷ Zastánci návrhu často upozorňují na to, že jej není možné realizovat, pokud ve školkách nebude dostatek kvalifikovaného a dobře placeného personálu.²⁸ Důležitým argumentem pro návrh jsou výsledky výzkumu veřejného CVVM, který se týkal postojů obyvatel ČR

²⁶ Přepis veřejného slyšení výboru ze dne 6. února 2018. Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/86945/72898>

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid.

k novele zákona o českém školství. Ze získaných dat vyplývá, že 66 % respondentů souhlasí se zajištěním místa pro dvouleté děti. [Tuček, 2017, st. 1]

V současné době se poslanci ODS snaží prosadit zrušení povinnosti mateřských škol přijímat dvouleté děti.

2. Teoretická východiska (1 – 3 teorie) stručný popis

Model (de)familialismu – Sigrid Leitner, Gøsta Esping-Andersen, Peter Taylor-Gooby

Model defamilialismu zahrnuje oproti jiným analýzám sociálních politik i vliv politiky na rodinu. Defamilialistický model je takový, který přebírá část zodpovědnosti rodin na sebe a snaží se snížit závislost jednotlivců na jejich rodinách, například ulevit jim od zatížení spojeného s péčí o malé děti. Esping-Andersen analyzuje systém na základě toho, do jaké míry jsou rodiny osvobozeny od zodpovědnosti za péči prostřednictvím benefitů, které poskytuje sociální stát a trh. Systém posuzuje podle 4 indikátorů: jaké jsou výdaje systému za služby pro rodiny, jaké jsou výdaje na dotace pro rodiny s dětmi, jak je rozšířena veřejná péče o děti a domácí péče o seniory. [Esping-Andersen, 1990, st. 51]

Podle mnoha kritiků Esping-Andersen zapomíná na genderový aspekt. Taylor-Gooby tvrdí, že je důležité zohlednit do jaké míry stát přebírá funkci ženy v rodině a umožňuje tak její finanční nezávislost. [Taylor-Gooby, 1991]

Leitner rozlišuje 4 ideální typy de/familialismu. Prvním typem je explicitní familialismus, kdy stát silně posiluje roli rodiny v péči o její závislé členy, ale zároveň nenabízí dostupnou institucionální péči. Další je familialismus volitelný. I v tomto případě jsou podporovány rodiny ve vlastní péči, ale na rozdíl od předchozího typu je poskytována institucionální péče. Rodiny si tak mohou vybrat, zda budou o děti pečovat či nikoli. Třetím typem je familialismus implicitní. Stát nepodporuje pečovatelskou funkci rodiny ani nenabízí žádné jiné způsoby péče. Rodiny se stávají hlavním pečovatelem o závislé členy, protože nemají jinou možnost. Posledním je defamilialismus, který rodinám nezajišťuje právo pečovat o jednotlivé členy, nabízí státní a institucionální péči a zprošťuje tak rodiny zátěže. [Leitner, 2003, st. 358-359]

3. Cíle práce

Primárním cílem mé bakalářské práce je zjistit, jak rodiče dětí a pedagogové vnímají povinnost mateřských škol přijímat děti, které dovršily věku 2 let, a jak se tyto perspektivy liší.

4. Výzkumné otázky a hypotézy

- 1) Jak vnímají povinné přijímání dvouletých dětí do mateřských škol rodiče dětí?
- 2) Jak vnímají povinné přijímání dvouletých dětí do mateřských škol učitelé?
- 3) V čem se liší pohledy rodičů a učitelů na povinné přijímání dvouletých dětí do MŠ?
- 4) Jaké problémy s sebou toto opatření přináší pro rodiče?
- 5) Jaké problémy toto opatření představuje pro pedagogy?
- 6) Jaké benefity s sebou toto opatření přináší pro rodiče?

5. Metody a prameny (stručné nastínění metodologického přístupu s odkazy na metodologickou literaturu)

K zodpovězení mých výzkumných otázek hodlám využít kvalitativní metodologie, konkrétně bych chtěla udělat zhruba 8 výzkumných rozhovorů s rodiči dětí a pedagogy ve vzdělávacích zařízeních.

Jelikož jsem měla možnost nahlédnout i do zákulisí mateřských škol, uvědomila jsem si, že mezi rodiči a pedagogy zpravidla existuje určité pnutí, rodiče a učitelé se ne vždy potkají ve svých očekáváních, proto považuji za zajímavé ukázat tuto problematiku z obou perspektiv. K získání potřebných dat bych zvolila metodu polostrukturovaných výzkumných rozhovorů lišících se pro obě skupiny respondentů. Díky navržené struktuře rozhovoru by bylo zajištěno, že všichni dotázaní pokryjí otázky, jejichž zodpovězení je pro mou práci stěžejní. Zároveň by respondenti měli dostatečný prostor svobodně rozvíjet své myšlenky a dostatečně vysvětlit své vnímání problematiky povinného přijímání dvouletých dětí do školek. Dále by struktura mohla umožnit porovnání odpovědí jednotlivých respondentů.

6. Předpokládaná struktura práce

- 1) Úvod
- 2) Teoretická východiska
- 3) Metodologická část
- 4) Analytická část
- 5) Závěry

7. Základní literatura k tématu

- ESPING-ANDERSEN, Gøsta. *The three worlds of welfare capitalism*. Princeton: Princeton University Press, 1990. xi, 248. ISBN 0691028575.
- EVROPSKÁ KOMISE. *Rozdíly v platech mužů a žen v Evropské unii*. 2017. Dostupné také z: http://www.ec.europa.eu/newsroom/just/document.cfm?doc_id=48123
- HAŠKOVÁ, Hana, MUNDRÁK, Jiří. 2013. Péče o nejmenší – boření mýtů: Jak kvalitní je v ČR odborná péče o děti do 3 let?“. Klub K2 17. 6. 2013.
- HÖHNE, Sylva et al. *Harmonizace rodiny a zaměstnání - současné možnosti a jejich reflexe u mladé rodičovské generace. Část 3, Postoje a zkušenosti s harmonizací rodiny a zaměstnání rodičů dětí předškolního a mladšího školního věku*. 1. vyd. Praha: VÚPSV, 2006. 108 s. ISBN 80-87007-38-7.
- KALÍŠKOVÁ, Klára. *Idea pro volby 2017: Podpora rodin s dětmi: daně, dávky a veřejné služby*. Praha: Národohospodářský ústav AV ČR, v.v.i, 2017. ISBN 978-80-7344-413-6.
- KUCHAROVÁ, Věra a kol. *Péče o děti předškolního a raného školního věku*. 1. vyd. Praha: VÚPSV, 2009. 212, 8 s. ISBN 978-80-7416-041-7.
- KUCHAROVÁ, Věra, PEYCHLOVÁ, Kristýna. 2014. Kolektivní zařízení a služby péče o děti v ČR: Metodika pro rodiče [online]. VÚPSV, v.v.i. [cit. 26.1.2018]. Dostupné z: http://www.vupsv.cz/sites/File/audit-clanky/def-Kucharova_Peychlova_2014_Kolektivni_zarizeni_Metodika_pro_rodice.pdf
- LEITNER, Sigrid. Varieties of Familialism. The caring function of the family in comparative perspective. *European Societies*. 2003. Vol. 5, no. 4p. 353–375. DOI 10.1080/1461669032000127642 .
- MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. „Slučitelnost profesních a rodinných rolí“. [online]. [cit. 25. 1. 2018]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/29591/Slucitelnost_profesnich_a_rodinnych_rolu_na_web.pdf
- MOŽNÝ, Ivo. 2006. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství

- MŠMT. *Souhrnné informace o povinném předškolním vzdělávání*. Praha: MŠMT, 2017. Dostupné také z: <http://www.msmt.cz/file/40134/>
- Odborná komise pro rodinnou politiku. 2017. „Koncepce rodinné politiky“. [online]. Ministerstvo práce a sociální věcí. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/31898/Koncepce_rodinne_politiky.pdf
- TAYLOR-GOOBY, Peter. Welfare State Regimes and Welfare Citizenship. *Journal of European Social Policy*. 1991. Vol. 1, no. 2p. 93–105.
- TUČEK, Milan. *Postoje obyvatel České republiky k novele zákona o českém školství, platbám za vysoké školy a státním maturitám*. Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, 2017. Dostupné také z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4436/f9/or171026.pdf
- VINTEROVÁ, Jana. *Informační materiál ke vzdělávání dětí od 2 do 3 let v mateřské škole*. Praha: MŠMT, 2017. Dostupné také z: <http://www.msmt.cz/file/39798/>

Elektronické zdroje

Ministerstvo práce a sociálních věcí – www.mpsv.cz

Národní centrum pro rodinu - <https://www.rodiny.cz>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy – www.msmt.cz

Senát parlamentu ČR - <http://www.senat.cz>

EDUin - <http://www.eduin.cz>

V Praze dne

Vedoucí práce: Mgr. Klaudia Teichmanová

Syrovátková

Podpis:

Řešitelka: Kristýna

Podpis:

Seznam příloh

[uved'te seznam příloh, nejprve napište číslo přílohy, po dvojtečce uved'te její název a do závorčky napište, o jaký druh přílohy se jedná - obrázek, tabulka, graf apod., lze také využít šablonu Příloha]

Příloha č. 1: Scénář rozhovoru s matkou

Příloha č. 2: Scénář rozhovoru s ředitelkou MŠ

Příloha č. 3: Informovaný souhlas

Přílohy

Příloha č. 1: Scénář rozhovoru s matkou

- **Informace o rodině** – představení informantky a její rodiny
- **Dítě a služby péče o děti**
  - Průběh rozhodování – jestli a kam dítě umístit
  - Zkušenost s MŠ – proč veřejná MŠ/jiné zařízení
  - Vhodný věk nástupu do MŠ
  - Problémy při přihlašování do MŠ
  - Kritéria přijetí
- **Služba MŠ**
  - Jsou služby MŠ dostačující? Vyhovují potřebám?
  - Alternativy – S jakými službami máte zkušenost?
  - Hlavní nedostatky a výhody/přínosy MŠ pro dvouleté děti?
  - Popis ideální služby
  - Je problematické skloubit rodinu a práci?
- **Vnímání povinnosti**
  - Jaký věk dítěte je vhodný pro jeho nástup do MŠ?/ V kolika letech by mělo začít chodit do školky? Proč?
  - Druhá strana říká XY, co si o tom myslíte?
  - Reakce okolí
  - Náзор na povinnost MŠ přijímat dvouleté děti
  - K názorům jaké skupiny (rodičů, odborníků, učitelek v MŠ, politiků...) by se v takovém případě mělo nejvíce přihlížet?
  - Měly by mít veřejné MŠ povinnost přijímat děti již od 2 let věku? Proč ano/ne?
- **Doplnění rozhovoru**
  - Je něco, čeho jsme se během našeho rozhovoru nedotkli, ale přijde Vám to důležité/zajímavé?

Příloha č. 2: Scénář rozhovoru s ředitelkou MŠ

- Popis MŠ
  - kritéria pro přijetí
  - počet učitele
  - počet dětí
  - třídy
- Vhodný věk nástupu do MŠ
- Dvouleté děti v MŠ
  - Ano či ne?
  - Zdůvodnění
  - Specifika dvouletých dětí Přínosy
  - MŠ pro děti/rodiče/školky
- Komunikace s rodiči
  - Problémy
  - Snaha přihlašovat dvouleté děti
- Vnímání povinnosti MŠ přijímat dvouleté děti
  - Důsledky pro MŠ

Příloha č. 3: Informovaný souhlas

Informovaný souhlas s poskytnutím rozhovoru a informací pro bakalářskou práci: Vnímání povinnosti MŠ přijímat děti od věku 2 let.

Držitelka souhlasu: Kristýna Syrovátková

tel: 608 355 022

email: bapfsv@gmail.com

Předmět a provedení:

Výzkum je prováděn v rámci zpracování bakalářské práce na katedře sociologie Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze. Zaměřuje se na zkušenosti ředitelek MŠ a matek, které mají děti ve věku od 2 do 6 let věku, nejlépe však dvouleté.

Výzkum bude veden formou rozhovoru. Průběh rozhovoru bude nahráván a ze zvukového záznamu bude následně pořízen přepis, který bude dále analyzován a interpretován. Zvukový záznam bude sloužit pouze pro potřebu přepisu a bude k dispozici pouze Kristýně Syrovátkové. Přepis bude anonymizován tak, aby byla zaručena anonymita a ochrana všech osob zmíněných průběhu rozhovoru a aby nebylo možné tyto osoby na základě anonymizovaného přepisu identifikovat. Budou změněna všechna jména osob a míst.

Zvukový záznam a přepis bude Kristýna Syrovátková uchovávat u sebe.

Doslovné citace částí anonymizovaného přepisu mohou být použity v závěrečné bakalářské práci.

Prohlášení:

Souhlasím s poskytnutím rozhovoru a dalších souvisejících informací. Rozumím výše uvedenému textu a souhlasím s jeho obsahem.

Rozumím tomu, že obsahem rozhovoru a dalších informací mohou být i osobní a citlivé záležitosti a obtížná témata.

Rozumím tomu, že nemusím odpovídat na obtížné nebo nepříjemné otázky. Rozumím tomu, že mohu úplně zrušit moji účast na výzkumu.

Podpis informantky:.....

Podpis výzkumnice:.....

Datum:.....